

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Af

Kolds Dagbog

paa Smørnarejsen.

Meddeelt af Harald Holm.

~~~~~  
Føljeton til „Fyns Tidende.“  
~~~~~

Odense.

Fr. Thilkerups Bogtrykkeri.

1882.

Lige siden jeg fort efter Nolds Død gav en lille Skildring af ham i „Illustreret Tidende“, har det været min Hensigt, naar jeg fik Tid og Lejlighed, at indsamle de spredte Bidrag til hans Levnetsbeskrivelse, og jeg udstedte derfor den 12te Oktober 1875 en Opfordring til alle dem, der i længere Tid havde staaet ham nær, om at sende mig Breve fra ham, Meddelelser om hans Liv og Skolegjerning, og over Hovedet allehaande Oplysninger, der kunde stille hans ejendommelige Personlighed i et klart og rigtigt Lys.

Tid efter anden modtog jeg ogsaa forskjellige Breve og Meddelelser, især efter at jeg i 1877 havde udgivet Nolds lille Bog „om Børneskolen“, og efter at jeg 1878 havde meddelt et Par Digte af ham i Al Bernthsens „Nytaars-Gave“. Men de Oplysninger, jeg fik, var dog ikke af den Natur, at man

derpaa kunde bygge en sammenhængende Skil-
dring. Der var vigtige Ufsnit af Kolds Liv,
som kun var yderst mangelfuldt oplyste, og de
bedste Kilder kunde jeg ikke komme til at øse
af, med mindre jeg kunde rejse til forskjellige
Ranter af Landet for at samtale med Folk,
hvad min Lejlighed ikke tillod.

For imidlertid at give Kolds Elever og
Kjendinge Lyjt til at sende mig yderligere Op-
lysninger, og for at bevæge Mænd eller Kvin-
der, der færdes i de Egne, hvor han i sin
Tid levede og virkede, til at indsamle Efter-
retninger om ham, saaledes som f. E. Præ-
sten Fr. Nygaard har gjort paa Mors og i
de omliggende Egne, har jeg bestemt mig til
at meddele et skjønnsomt Uddrag af hans ud-
førlige Dagbog fra Smyrnarejsen, som hans
Hustru har overladt mig. Den er skre-
ven for hans egen Fornøjelse og kun bestemt
til at læses af enkelte gode Venner, saa den
egner sig ikke til Offentliggjørelse i sin Helhed,
men da Kolds skriftlige Efterladenskab er saa
lidet, vil mange dog maasse sætte Pris paa
disse Meddelelser om et mærkeligt Ufsnit af
hans Liv, der, selv hvor de er forfortede og
omskrevne til indirekte Tale, i alt væsensligt
skrive sig fra hans egen Haand. De frem-

kommer i „Fyns Tidende“, fordi Kold havde sin egentlige Livsgjerning her paa Fyn; men skulde Venner af ham ønske at eje disse Optegnelser som et lille Minde om ham, har jeg aftalt med Redaktionen af „F. T.“, at de i sin Tid vil kunne faas til Kjøbs som Særtryk.

I 1840 syntes det som beljendt, som om alle Veje skulde stænges for Kold. Han kunde ikke komme til at holde Skole i Kongeriget eller de kongerigste Dele af Sønderjylland, fordi han ikke vilde lade Børnene lære Balles Lærebog udenad paa Ramse, og han kunde ikke faa Ansættelse i det øvrige Sønderjylland, fordi han vilde fortælle Danmarks Historie og læse Ingemanns Romaner for Børnene. Det faldt ham svært at forstaa, at han hidtil havde kunnet komme næsten uantastet gennem Verden med alle sine Lyder og Udhyder, men at han nu skulde stoppes paa Grund af de to eneste Ting, der var værd at nævne hos ham, nemlig hans Kjærlighed til Gud og til Fædrelandet. Og han besluttede da at drage bort herfra og gemme sig i Amerikas Skove eller andensteds, indtil han skulde dø; thi naar han ikke kunde faa Lov til det eneste

han kunde, saa syntes det ham ikke, han kunde være til.

Samme Aar nedlagde imidlertid Pastor V. D. Hafs i Medolden, der havde været Kolds Sognepræst i den Tid, han havde været Huslærer hos Knud Knudsen i Forballum, og som i Striden om Udenadslæsningen havde stillet sig afgjort paa hans Side og forsvaret ham i nogle strappe Erklæringer til Biskoppen og Kanselliet, sit Embede for at gaa som Missionær til Silleasien; og Kold bestemte sig til at følge med som hans Tjener. Det danske Missionselskab, der havde bestaaet siden 1821, men som hidtil havde maattet nøjes med at understøtte fremmede Selskaber, glædede sig meget over, at en dansk Præst, som havde vist, at han kunde føre Ordet med Dygtighed, endelig meldte sig til Tjeneste som Missionær, og skjønt det helst havde set, at han var gaaet til Ostindien, besluttede det sig dog straks til at understøtte ham. For at studere Lægekunsten og for at lægge sig efter fremmede Sprog opholdt han sig saa et Aar Aars Tid i Kjøbenhavn, og samtidig begyndte han sin Missionsvirksomhed, idet han reddede flere Personer fra at falde i Gjendobernes Bold og den 26de September 1842 døde en

Jødinde, der var bleven vakt ved hans Forsamlinger.

Rold opholdt sig ogsaa i Hovedstaden for at lære Bogbinderi, som han allerede tidligere havde jyslet med, og da han havde faaet sit Svendebrev paa Raadstuen, var han rede til at bryde op. Dagbogen viser, at hans skarpe Blik for Folks Svagheder undertiden gjorde ham noget ubillig mod Pastor Hafs og hans Hustru, og at han var alt andet end taalmodig over for deres Børn, men ved Siden deraf lærer vi ham at kjende som en religiøst bevæget, poetisk Ungerisvend, fuldt optagen af alt, hvad han ser og hører, og med et varmt Hjærte for Danmark og de Benner, han en Gang havde faaet kjær. Særlig hænger han med Forkjærlighed ved Forballum og ved den lille Maren, der havde bragt ham til at opgive Udenadslæsningen og vove sig til at fortælle Bibelhistorien for Børn, som man ellers kun fortalte Eventyr; og var der end en Del Fantasteri i hans Kjærlighed til den lille 12 Aars Pige, saa var den dog neppe uden Betydning for hans senere Liv og Tankegang, ligejøm det i det hele er klart, at han paa mange Punkter blev en anden efter denne Rejse, end han havde været før den.

Dagbogen begynder Lørdagen den 1ste Oktober 1842, da Kold i Følge med Hr. og Fru Hafs og deres to Børn, Peter og Bosthilde, om Morgenen Kl. 4 forlod Kjøbenhavn med Dampskibet „Caroline Amalie“. Han havde Djnene med sig og glædede sig saa vel ved at betragte de danske Vers blide og fordringsløse Dejlighed som ved at lægge Mærke til et fornøjeligt Par Kjærestefolk, der var med om Bord, en frisk, solbrændt og godmodig Sømand og en lille rund, nydelig og veltilfreds Pige, der ikke vilde følge Kjæresten til Amerika uden som hans Kone. Søndag Formiddag Kl 11 kom de til Flensborg, og Pastor Hafs bestemte, at man skulde fortsætte Rejsen derfra om Onsdagen, men Kold, som gjerne vilde have Tid til at tage Afsted med gamle Venner i Forballum, og Fruen — eller „Madammen“ som Præstekoner jo den Gang kaldtes —, der var Datter af Thomas Iversen Lydersholm i Burkarl Sogn ved Tønder, og som gjerne vilde have længere Tid til at besøge sin Moder, der sad som Enke paa Bromstedlund, drev det ved forenede Anstrængelser saa vidt, at man først skulde mødes der Torsdag Middag den 6te. Søndag Aften drog man da afsted fra Flensborg og kom til

Medelby, hvor man paa Grund af Kulden overnattede hos en Vaggesen, „som var i Familie med Digteren, men som kun havde een poetisk Plet paa det ganske Legeme, nemlig Næsen, hvis Uandelighed slog ud i røde Pletter og gjorde mange Udhuse til den store Hygning.“ Derfra tog man den 3die til Bramstedlund, hvor man traf „den gamle Mutter Jvers“ i bedste Velgaaende.

Allerede Kl. 11 drog Kold af Sted for at komme til Forballum. Han var under Vejs inde i en Gaard, der hed Bindsved, hvor Konen i Anledning af en svensk Salmebog, som han førte med sig, forundrede sig saare over, at Svenskerne ogsaa var Kristne. Derfra gik han over Gammelby til Tønder, og derfra ad Forballum til, hvor han havde virket saa længe og glædet sig over det fremspirende Liv. „Hvor blanke dine Lys skinner i Ratten!“ skriver han om Forballum, da han nærmer sig det. „Herren give, at dit aandelige Lys maa udbrede sig vidt omkring dig. Mine Fodder kunde ikke nær følge mit Hjertes Higen, endstjont jeg løb saa let paa de velbekjendte Beje, hvor enhver Plet var mig kjær og mindede mig om de behagelige Aar, jeg der oplevede. *Hvilken Glæde tænte*

jeg at se de kjære Venner endnu en Gang! Da jeg kom til Niels Andersens*) Gaard, var det min Plan at logere der, men da jeg bemærkede Hovle og andet Snedkerredskab i Binduerne, fandt jeg det bedst at være hos Knudsens. Da jeg kom der, fandt man endda Banstøvelighed ved at lukke mig ind, thi Witte spurgte, hvem jeg var, hvilket jeg ikke vilde svare paa, da jeg vilde overraske dem. Hr. Jensen lukkede dog endelig op, og Madam Knudsen, som var halv afklædt, og min ejneste Maren, som var i Seng, kom snart paa Benene; og jeg solte mig saa vel i de Kjæres Kred. I tvende Dage var jeg der og forlod dem om Morgenen den 6te for efter Ordre at være om Middagen Kl. 12 i Bramstedlund." Men da han kom kjorende, havde Pastoren forandret sin Beslutning og blev endnu Fredagen over, hvorfor Kold fik Lejlighed til ogsaa at aflægge et Besøg hos Peter Markusen i Braderup.

Lørdag Morgen Kl. 10 forlod de efter en

*) Om denne Hædersmand, der i Forening med Knud Knudsen var Hovedbæreren for den grundtvigste Livsvækkelse i denne Egn, findes nærmere Oplysning i „Danst Folketidende“ Nr. 41 for 1879.

smertelig Afsted med Madam Zverfen Bramstedlund og drog i Følge med nogle gode Benner over Medelby til Flensborg. Der fik de Befordring til Rendsborg, hvor de indtraf om Aftenen; men under Vejs bemærkede man, at Kold var bleven meget doven og magelig, og at han vilde blive en daarlig Rejsefælle, hvis han ikke var mere underholdende. Om Aftenen var han dog, skjønt det var mørkt, ude at beje de tredobbelte Fæstningsværker om Rendsborg og mindedes levende Grev Hertz Suseren der. Tidlig Søndag Morgen, før det endnu var lyst, fjorte de ud af Byen i en stor holstenisk Bogu med Dækkenet som en Omnibus. Kold bad inderligt for sine kjære Benner i Forballum og Tisted og var den hele Dag i den bedste Stemning. Peter sad hos ham hos Rusken og jov, men da de kom ind i den venlige By Kellinghusen, glemte Kold al Ting over den Skjonhed, han saa, og tabte i den Anledning en lille grøn Raabe. Men han fik den igjen, da han trods sin Sorg havde saa meget Lyst til sin Raadighed, at han kunde gjøre sig forstaaelig. Natten tilbragte de i Altona, og da Kold Mandag Morgen havde banket og hørtet Kræstens og sine egne Klæder, som var slemme medtagne af

Rejsen, gif de ud at se sig om i Hamborg, hvor der nylig havde raset en strækkelig Ildbrand omkring Alsterfloden. Madammen var i rigtigt Rejse-Humor, Børnene var noget urolige, og alt var saa temmelig konfust; saa ogsaa Haas blev smittet. Men Kold morede sig fortræffelig over, at Folk kunde forstaa hans Tysk, og over de mange Ting, han saa. „Naar man vil have Fornøjelse af Rejsen, maa man kunne leve for Djeblicket“.

„Saa snart jeg traf et Menneſte, som jeg vilde tale med,“ skriver han i sin ungdommelige Glæde over de Par tyske Ord, han havde lært, „spurgte jeg immer: „Können Sie nicht dänisch sprechen?“ Lød Svaret derpaa: „Nein“ — so foer ich veiter. Jeg kan ikke tale Tysk, men saar jo til det. „Kennt Sie nicht eine Schumachermeister hier, als Jacobsen heist? Ich wollte ihm gern finden, ich glaubte, die Oldgesellen wissen mochten, wo ihm zu finden war“ osv. Diese Slags Deutsch verstehen die Leute sehr gut. — Er der en Del af Hamborg, som er saare prosaisk, og som alene bærer Præg af den travle Kjobmandsaand, og er der en Del, som bærer Præg af den dybt frafaldne Menneſteaand, saa er der ogsaa en Del, som synes helliget Kunsten og

Poesien nebe ved Alsteren: Jungfernstieg paa den ene Side — Alsteren og derover Bolden med Møllerne og de skønne Huse paa den anden Side — og paa den tredie de afbrændte Ruiner, som afgiver et sjældent Skue og vækker Menneskeaaften til Betragtning af sig selv og sit Forhold til Skaberen og Skabningen. Klokkeren er nu halv 12 — en Bøn for mine kjære og derpaa i Seng! Herren holde sin Haand over os alle! Ut, hvad er vel vi Mennesker med al vor Digten og Tragten? Kun Støv og Aske."

Onsdag Formiddag var Madammen i meget daarligt Humør og Børnene ganske halsthyrte. Kold befalede dem de Ting, der vedkom ham, med nogen Bestemthed; og da Madammen fandt det for haardt, svarede han, at det stedse havde været hans Forholdsregel at tale saa lidt som mulig med dem, men naar han skulde befale dem noget, saa ønskede han nok at blive adlydt; og dermed endte den Debat, „hvori enhver vil kunne se, at jeg vandt en total Sejr." Om Eftermiddagen gik han til Altona, fik fat paa en gammel Sømand og „talte deutsch mit ihm der ganze Weg aus und zurück." Paa Vejen langs med Havnen saa han den store Masse Skibe og forundrede

fig „über, daß die Elbe nicht breiter war“ ;
og om Aftenen begyndte han paa følgende
Brev til Maren :

„Min ejneste Maren ! Brevet vil jeg dog
begynde paa og da først takke dig for den Kjær-
lighed, hvormed du modtog mig, da jeg den
3die Oktober besøgte dig. Thi endstjønt du
var vokset og blevet stor, saa var dog den
gamle Kjærlighed ikke rustet. Det gjør mig
for Næsten ondt, at jeg ikke fik talt med dig,
men Tiden var saa kort, og jeg maatte tale
med saa mange. — Mange smukke og mærkvær-
dige Ting har jeg set, siden jeg forlod dig ;
men intet har gjort større Indtryk paa mig,
end at se Ruinerne af de mange Huse, Wa-
ladser og Kirker, som er afbrændte i Ham-
borg. Hvilket højroftet Vidnesbyrd om, at
Menneskeværk er intet ! Det, hvorpaa der
var arbejdet i over hundrede Aar, laa paa
tre Dage i Aske. Den Kirke, du ser her paa
Tegningen, og som nu ganske er nedbrændt,
var den ældste Kirke i Staden, helliget St.
Peder. Hvor mange Hænder har ikke været
beskjæftiget med en saadan Bygning ? Hvor
megen Svæd er ikke runden for at opføre den ?
Hvor mangan Kunstner har ikke troet, at
hans Del i dette Værk maatte gjøre ham

udødelig? Hvor mange Slægter har ikke været glade ved at eje et saadant Mindesmærke fra de gamle Dage? Og alt er for-gjæves, ødelagt paa en eneste Dag."

Da Pastor Hafs havde erfaret, at Dampskibet, som fo'r ned ad Elben, ofte løb paa Grund og var et lille ubetydeligt Skib, bestuttede han at tage til Vogns til Berlin. Han gjorde Afstale med en Vognmand om at kjøre disse omtrent 38 Mile for 138 Mark Banco eller 184 Kr., og om Morgenen den 13de holdt der i Gjæstgivergaarden en ret beskeden Viernervogn med to dygtige Heste for. Kl. 9 forlod de Hamborg, og gjennem det lauenborgske havde de endnu den Glæde at se Kong Kristian den 8des Navn paa Post- og Bomhuse. Men da de om Aftenen kom til Byen Lauenburg, tog de Afsted med det danske Herredomme. En meget smuk Vandmølle i en malerisk Eng, var det sidste Punkt, og en smuk, hvidmalet Bro var Grænsen for „vort elskede Fødeland“. Stedsse havde Kold ment, at fremmed Land maatte se anderledes ud end vort eget, men Mecklenborg vedblev i den samme Smag. Kusten sov hele Dagen, men sent om Aftenen naaede Selskabet dog til Boizenburg, hvor Hotelværten var en Dan-

fter; og næste Morgen Kl. 5 rejste de videre i godt Humør og udmærket godt Vejr. Eggen deromkring oversvømmedes af Elven, men Kold lagde dog især Mærke til den over al Maade nydelige Chaufee, der var omtrent 10 Alen bred og en Smule rund, saa at Vandet kunde faa Afløb i en brolagt Kende, og derhos var der en 2 Alen bred Fodsti paa hver Side med en lille grøn Kant. Fodstien paa den højre Side var ophugget og belagt med Sand; men paa den venstre Side var den haard, og Vejen selv var haardere og jævner end Asfalt. Ellers havde den Del af det mecklenborgske, som de kom igjennem, kun forjaldne Bønderhuse og elendige, undertiden jtraatækte Kirker, og Folkene kunde Kold ikke berømme for Skjønhed, thi paa hele Rejsen saa han ikke et eneste smukt Menneſtebarn. I og omkring Ludvigsluft saa de et Slot som et af dem paa Amalienborg, Storbhertugens nydelige lille Sommerpalæ, der var bygget af Træ og Ljtslottet „Villa Gustava“ med en meget smul Have. Kold morede Selskabet med at snakke Tyst, og gjennem den lille fattige By Grabou, som han nærmest sammenlignede med Hølstebro, kom de til Wagnau og dermed til den preussiske Stat, som

lod sig kjende ved de mange flatte Ørne og brogede Rjæppe.

Aldrig saa snart havde de sat Fod paa præjsiff Grund, før den strenge Regering begyndte at genere dem, idet de maatte udpakke alt deres Tøj for at saa det efterjet og fortoldet. De boede i et stort Bærtshus, lige over for Toldhuset, og da de kom ind i Stuen, sagde Kold straks: „jeg var tilfreds vi havde, min ejneste Maren til at spille for os“; thi der var et smukt Fortepiano i Bærelset. Næste Dag sad de paa Bognen fra Kl. 6 Morgen til 9 Aften og kjørte i det hele 12 tyske Mile. De kom gjennem de usle Byer Berleberg og Rürich og naaede om Aftenen Friesach, der i Anledning af Prøjserkongens Fødselsdag var stærkt oplyst, hist og her endog med Papirlygter. Efter at have udhvilet sig om Natten i et godt Gjæstgiveri satte de sig igjen paa Bognen næste Morgen for at kjøre lige til Berlin. De kom igjennem en daarlig Egn med elendige Bondebyer, hvori Herredsfogdernes og Chaussee-Ovshynsmændenes Huse samt Kroerne stal underlig af. Herredsfogdernes Boliger var som smaa Vystilotte, nogle endog med Taarne og Spir. Kirkerne var opførte af utilhugne Kampesten og saa ud, som om

de i lang Tid havde været forladte. Derfor undredes Kold saa meget mere, da han i Berge saa en Kirke af samme Udseende og Bygningsmaade som Frue Kirke i Kjobenhavn, liggende paa et højt Bjerg og omgiven af gode Marker med tækkelige Bønderhuse. Derfra kom de til den stærke Fæstning Spandau med dens to Rader Volde og Grave, og lidt forbi den fik de Dje paa Prøjserkøngens Sommerresidens Charlottenborg Slot, og kjørte saa de sidste $1\frac{1}{2}$ Mil gennem en Forstad til Berlin.

Denne store Stad gjorde straks et overvældende Indtryk paa Kold. „Se hvilke Bogne,“ skriver han, „Biervogne, Droster, Karioler i hundredevis. Omnibusser med 6 Hjul under. Indfarten til Berlin ligner Frederiksberg Allee, men kommer man indenfor Porten, saa — ja, saa er der ingen Sammenligning. Alt paa det pragtfuldeste, intet er sparet; man skulde tro, det var bare Palsadser og Kongehuse. Kommer man gjennem Gaden „Unter den Linden“, hvilke Slotte! Man tænker ikke, de ere byggede, men at de er blevne til ved et Trylleslag“. Da de havde faaet Plads i en Hæstgivergaard og Hæst havde bestilt Ol og Mad til Kold og sin Pone

gik han ud i Byen; men lidt efter kom Pi-
gen med et vældigt Glas godt Öl, tre Kvarter
højt og med Laag, og dertil 3 Stykker Smørre-
brød af Ruge, der hvert var $1\frac{1}{2}$ Kvarter langt,
 $\frac{1}{2}$ Kvarter bredt og $1\frac{1}{2}$ Finger tykt, med tykt
Smør og Svejtserost; altsammen paa sin gam-
mel tykt. Madammen læste i sin Salmebog
og knurrede lidt over Smørrebrødet; men
Kold forstod det bedre og spiste det op imens.
„Det brusende tykke Öl“, skriver han, „er san-
delig ikke at kaste Brag paa, og havde det
tykke Folk holdt sig til det, havde det vist ikke
haft saa mange Bindsække, som det har. Dog-
ger man hist og her en gammel ærlig Tytter,
som er undkommen af den store Syndflod.“

Saa snart han var paaklædt Mandag-
Morgen (den 17de), gik han hen at opsoge-
den danske Maler Paulsen, der opholdt sig i
Berlin, for at bringe ham en Hilsen fra
Strædermester Leidersdorff i Kjøbenhavn; og
Paulsen fulgte saa med ud for at vise dem
Staden. Blandt andet saa de det ægyptiske
Museum, som Kold fandt, levende stadfæste-
den Betragtning af Ægypterne, at de var:
Dødens Dyrlere. Han saa med Opmærksom-
hed paa disse Mumier med Lig i, der lignede
Svøbelsebørn, og paa de store Afguder, der

dels var dannede af almindelig Graasten eller Kampesten, og dels af sort Marmor, de grimme Figureer, mest lig efter Djævlene. Nogle havde Dyrehoveder, andre Menneſte-hoveder, men alle havde et ſpøgeſeagtigt Anſtrøg, „hvad enten det nu kom deraf, at den Aand, der har ſkabt dem, mer eller mindre har haft Paavirkning af ham, der er al Afguderiets Fader, eller at vi have taget diſſe Billeder til Mønſter, naar vi vilde afbilde Menneſtets Fjende, og at dette fra Barndommen indpodede Billede er ſammensmeltet med Begrebet om ham.“ Om Eſtermiddagen førte Paulſen Kold hen paa den store berlinſke Kunſtudſtilling, hvor han ſelv havde udstillet nogle paa Elfenben malede Portrætter af den danſke Konge og Dronning, af den præſiſte Konge og Kronprins osv., og blandt Malerierne iſtædes Kold iſær godt om et, der fremſtillede Johan Guſſ „med det blege udtørrede Alvorſansigt, den faſte Tro og den deraf følgende Uroffeligheſed“ paa Rigsdagen i Koſt-nits over for „de urolige“ til hverandre hvilende Præſter, et, der foreſtillede tre Piger under et stort Træ, hvorigjennem Solen ſkin- nede, ſaa Dyſet ſaldt ſaa ſkarpt paa dem i ſmaa Glimt; et med en Dame, der holdt ſin

Haand for Lyset, og et med et lille Pigebarn, „der lignede min ejneste Maren“. — Gass forærede ham en smul Snustobaksdaase, sit Uhr fik hen repareret hos en Uhrmager, der var fra Fyn, og endelig tog han Afsted med Rusten, der havde lært ham Lyst i de fire Dage paa Vejen mellem Hamborg og Berlin.

Den 18de om Formiddagen forlod de Gjæstgivergaarden i en flyvende Fart og med en dødelig Angst for at komme for sent til Jernbanen, der skulde føre dem til Leipzig. De tog Billet til 2den Klasse, som kostede 19 prøjs. Thaler (eller godt 50 Kr.) for dem alle, og paa denne sin første Jernbanefart gjorde Skold følgende Rim:

Hvor vi dog fo'r afsted som en Pil!
 Se, har vi nu ikke kørt en Mil?
 Se ikkuns det! nej nu er det forbi!
 Det var nok et Hus med Skildvoagt i.

O se, o hold dog en Smule kun her!
 O hold, lad os se disse yndige Træer!
 Sikke dejlige Taarne, der hæver sig op
 Med gyldene Kors paa den gyldene Top!

Lys nu! nu broder den kulforte Dværg,
 Nu er vi jo vist nok ved Wittenberg.
 Mon det er Aanden af Munken saa stærk,
 Der endnu som før standser Jætternes Bælg?

Rej, Luter! du hoiler; din Haand ser kun ned
 Paa Folkene's store Korkængelighed.
 Ej Leses paa Wittenberg Kirkebor
 Kan bringe i Haand dem nu som for.

Huh! nu farer vi videre fort,
 Skove og Mark, de løber bort.
 Elben vi stuer paa venstre Hand,
 Skibene langs den grønne Strand.

Kirker og Klostre sig stjuler brat
 Inde i Skovene's mørke Nat,
 Hift er Banen jo skaaret ned,
 Jordens Skjød faar selv ej Frib.

Løftet, vi har, er en Landevej,
 Staden Roslau vi ser nu ej;
 Bonden kjører berovenpaa —
 Sært det dog er at kjøre saa.

Se, der kommer et Lokomotiv!
 Ret som et Lyn det os farer forbi!
 Bare det ikke faar fat i os,
 Saa vil det give et dygtigt Ros.

Elben vi nu passere maa,
 Neptun's Dotre vandre derpaa.
 Egnen er her som et Paradis,
 Skove og Slotte vekselvis.

Dor jeg kjender en Skønnere Egn,
 Skjønt den ikke har Sk. vehegn;
 Kaen er blaa, og Engen er grøn.
 Drengen er munter, og Pigen er fjøn.

Herre! hvor er dog din Gødhed stor
 Selv ved denne din salbne Jord!
 Se, hvor Dessau er yndig og skøn,
 Oven omkring den Isegrør!

Bønderbyr i Slovens Ly,
 Lege rundt om Sommer i By,
 Dessaus Slotte, saa venlige, smaa
 Smilende løbe og se derpaa.

Anhalt-Dessau, den yndige Dal,
 Hurtig vi giennembrøde stal.
 Tvende Maskiner er nu spændt for,
 Hurtig gaar det — surr ur surr!

Bed Jüterbock skulde Toget holde i 3
 Minuter. Præsten var inde at faa sig et
 Glas Vin, og Kold maatte i en Hast ud til
 Madammen og Børnene med et Glas Øl.
 Han glemte sin Hat, og Maskinen brølede,
 men Madammen raabte: ein Hut, ein Hut!
 og saaledes fik han den igjen. Kl. 9 kom
 de til Leipzig, hvor Kold satte sig til at skrive
 i sin Dagbog, men Præstefolkene, som snart
 var nedpakkede, bad ham gaa i Seng, da
 Bokslyfene var dyre.

Næste Dag besaa de Byen, og Kold lagde
 særlig Mærke til dens prægtige Bygninger og
 til de mange Skilter med græsk og hebræisk
 Baastrift, der mindede om, at Folk fra Dessau,

Smyrna og Jerusalem plejede at komme til „Messen“ eller det store Marked i Leipzig. Hans Tyst var imidlertid endnu kun daarligt, saa da han paa Hotellet paa sin kjøbenhavnste forlangte „Thewasser“, bragte Pigen — en Karaffel Vand og lod ham forgjæves sidde og vente paa The. — Om Eftermiddagen kom han i ondt Lune over Børnene, og om Aftenen skrev han i sin Dagbog: „Ak, Herre! mine Dage var hidtil Udlændighedsdage, og Du alene ved, om jeg her i Verden skal finde et Hjem; men rimeligt er det vel, at jeg ikke finder det før hos dig. O, saa giv mig da din Kraft til, at jeg levende maa tro og i Troen beskue det Hjem, som du har bestemt dine, at mit Hjærte deri maa finde Hvile og Fred! Thi ak, din Fred har jeg end ikke til-egnet mig, og mit urolige Hjærte er sygt og forrigfuldt. Verdens Uro uden om mig og inden i mig er mig til Byrde. Men du, Herre, giver Kraft til at bære alle Byrder, naar din Fred indkommer i Hjærtet. O, saa mind mig da kraftig ved din Helligaand, at jeg fra denne Dag giver dig Lov til at stride den gode Strid i mig, som haver den glædelige Sejr. Amen! — Det var da altsaa Enden paa denne Dag, og du, Herre, ved

alene, hvad de kommende Dage skal give. Du ved alene, om jeg mere skal se mit elskede Fædreland og dem, som er mit Hjærte kjær. Du ved ogsaa, at jeg nødig vil henleve mine Dage i et fremmed Land, og du ved tillige, at jeg gjerne vil udføre det Kald, hvori jeg nu er, og som jeg tror, du selv har kaldet mig til. Vore Dage henrinde som en Skygge, og kun eet Liv har du bestaaet os her, saa det er intet Under, at vi, som endnu desværre kalder Jorden vor Moder, ser med Ængstelse den ene Dag bortrinde efter den anden."

Rejsen fra Leipzig til Dresden om Morgen den 20de Oktober gav Anledning til følgende Rim:

Lidlig om Morgen, da Klokken var 5, en Tjener
 sig mældte,
 sigende høflig i Døren: „die Uhr hat fünf ge-
 schlagen“.

Ud af Lejet jeg stod og flus mig i Næberne skyndte,
 for at vor Rejse betids vi atter kunde fortsætte.
 Snart paa Benene var det hele forsamlede Selskab,
 Peter og kleine Botilde kun nodig Sengen forløde.
 Da nu alting var særbdigt og Rejsetojet var iført,
 holdt ved Døren den sorte ilbudspgende Drage;
 sat paa Ryggen af den vi fo'r af Sted som en
 Lynild.

Snøftende, brølende fo'r den af Sted som en Storm-
 vind,

snart jævnsfæd den øvrige Jord og snart højt hævet
 derover,
 snart gennem Klipper, hvor mørkt det var som om
 Natten,
 lige igennem den banede Vej, som til den var lavet.
 Sært det var i Jordens Indvold at tjøre;
 ogsaa med eet forstummede hele det sladrende Selskab.
 To Gange stille vi holdt for at bede og Kræfter at
 samle.
 Ned i sig slugte det graadige Dyr vel hundrede
 Kurve
 fulde af Pul og tre Tonder Vand for Tørsten :
 stille.
 Uden for Rejsen og stille vi holdt og bestued
 denne saa smukt beliggende By i Hjærtet af Lyf-
 'and.

Lavt begynder den nede ved Engen
 og langsomt hæver sig op til Toppen af Bjærget.
 Midt paa Slaaningen ligger et Slot saa graaligt,
 hævede højt si i Sky med sine mangfoldige Spire,
 som naar en Gubbe, erfaren af Alder,
 hæver sin Stemme med Kraft i de unges Forsam-
 ling.

Bjærg sig hæver paa Bjærg, og over dem alle
 hæver sig Bognin er smaa, ret formet som Slotte.
 Slove og Bjærg og Huse afvekslende fryder
 vort Dje og Hjærte med Kraften de aander.
 Svanerne knejser paa Bjærgene, ranke som truende
 Spyde.

Højt over disse hæver sig Kirkerne's Taarne i
 Dredden,
 og med et frygteligt Brøl forklynder Dragen vor
 Ankomst.

Da de rejste fra Leipzig, var det saa temmelig bestemt, at de skulde rejst videre den 21de, men da de, hvor meget de saa skyndte sig, ikke kunde naa Triest til den 1ste November, og Dampskibet til Smyrna saa ikke igjen afgik derfra før den 16de, besluttede de at udstrække Rejsen saa meget længere og bl. a. at blive en Dag over i Dresden. Det skjønneste, Kold saa der, var den prægtige katholske Slotskirke med alle dens Billedstotter og Malerier, og et af disse, der forestillede en Grev Benno af Oldenburg, som blev Bisp og prædikede Kristendom i Meissen, begejstrede ham endog til paa Stedet at skrive et lille Rim om denne bolde Troens Stridsmand. Derimod kom han ikke til at se det verdensberømte Billedgalleri, thi det var rigtig nok en Ustale, at han skulde passe Børnene et Par Timer, medens Præsten og hans Kone saa Malerisamlingen, og at han derefter selv skulde derop, men de kom før sent hjem, saa Galleriet blev lukket 5 Minuter efter at Kold var kommet derop. Om Eftermiddagen maatte han blive hjemme for at passe den lille Botilde, men om Aftenen var han ude at se Byen. Den var hverken saa stor eller saa smuk som Kjøbenhavn, og de offentlige

Bygninger var endog temmelig forfaldne, men naar man saa den ved Solens Nedgang i Tusmørke, da var den meget smuk. De stod paa Borden og saa ud over den skjøne Elvbro. Slottet og Slotskirken til Venstre, det skjøne oplyste Tater lige for, og paa den anden Side Elven og de høje Bjerge; og det forunderlige Skjær, Solen har, naar den er gaaet ned bag Bjærgene, afgav et sjældent Skue.

Om Morgenen den 22de forlod de Dresden i en dertil lejet Biernervogn, som nylig var kommen fra Wien og nu skulde tilbage igjen. Kold glædede sig ubestribeligt over den skjøne Bjærgegn, de kom igjennem — det berømte saksiske Svejts — og han dvælede med Velbehag ved de store og smaa, nøgne og stobbegroede Bjerge, ved Bakker og Dale, Skove og Marker, Enge og Moser, der laa imellem hverandre med smukke saksiske Bønderhuse. Det forekom ham, som Egnen fuldkommen lignede det oprørte Hav, naar en Svirvelvind kaster sig i det, og Bølgerne, væltende sig op til alle Sider, dog immer beholder en Hovedretning. Aller skjønnest fandt han dog Egnen ved Urbefau, hvor der var oprejst et Mindesmærke for en Felttjener

den 17de September 1813 Og i det hele fandt han, at Kongeriget Saksen var et ueget smukt Land, hvor Indbyggerne efter det udvortes at dømmes syntes at befinde sig vel. De saksiske Soldater og især Kavalleriet med dets skønne Heste og raske Karle, tiltalte ham, men skjønt han fandt Folkene smukkere end i Preussen, syntes det ham dog, der kun var saa virkelig smukke, især blandt Kvinderne, hvis Træl var noget grove.

Derpaa drog de ind i Bømen, og straks i den første bømske By, de kom til, navnlig Pirva, saa de en Forandring, idet Værtshusene var opfyldte af Folk, der spillede Kort og drak en umaadelig Mængde Øl af store Potteglas med Laag over. Kold fandt, det var et smukt Syn at se de stærke, grove Bømere placerede med disse store Krus, som aldrig var fra Munden, og kunde han end ikke forstaa det bømske Sprog, saa trøstede han sig dog med, at de dannede Folk kunde Lyse, saa man nok kunde slaa sig igjennem. Ganske mærkeligt var det ham her at være i et katolsk Land. De mange Kristusbilleder ved Landevejen, den Mængde Kors og Helgenbilleder ved Kilderne og paa Bjærgene, de mange Kapeller og smaa Vedehuse, de store Kloster

og usle Bønderhuse svarede fuldkommen til det Begreb, han havde faaet ved at læse om katolske Lande. Han havde nogen Tandpine og var i det hele ikke rigtig vel, da de om Aftenen kom til Töpliz, men næste Morgen var han atter rask, om end endnu lidt forkjølet; thi det var lige saa koldt her i Bjærgene som hjemme i Danmark. Ved Töpliz saa de første Gang Bjærgfolk, klædte i Læder med smaa Skjoldskind for og bag, ganske røde af Stoffet i Bjærgene, med deres Hækker paa Skuldrene. Det var smaa bredskuldrede Folk, og de saa ud, som de var vant til strængt Arbejde. Paa Vejen fra Töpliz til Prag var der Fæstninger og Slotte i Mængde, men Bønderne var forarmede og Husene usle. De kom to Gange over Elben paa Bramme, der mindede Skold saa levende om Anders Dichtmanns derhjemme, at han ventede at komme til Forballum; men forgjæves. „Saa snart mit Dje luffes,“ skriver han, „er mine Tanker og min Sjæl i Danmark, dog kan jeg ikke sige andet, end at Rejsen fornøjer mig meget, og Pastor Hass er saa overmaade flink i sin Omgang, at jeg virkelig maa glæde mig over ham. Hans lille Kone gnaber en Gang imel-

lem, fordi jeg ikke føjer Børnene nok; men det lader jeg, som jeg ikke forstaar."

Søndag Aften den 23de Kl. 9½ kom de til Prag og tog ind i Gjæstgivergaarden „Den gyldne Engel“; „Madamnen“ var i daarligt Humør og havde ondt i sin Mave. Kold havde ondt i sine Tænder, og Selskabet var temmelig traurigt. Om Natten var hans Tænder rent gale, men han faldt dog i Søvn og var rask næste Morgen. Da han kom ud paa Gangen, mødte han to Barberer og en meget smuk gejstlig Mand i en lang sort Kappe. Det var en Munk af de barmhjærtige Brødres Orden, som vilde tigge Penge til et stort Hospital, som hans Orden havde oprettet der i Byen, for at Folk af alle Nationer kunde blive optagne og frit plejede der. Der havde i de sidste Aar været to Danske. Om Formiddagen gik Kold ud med Børnene, og den første Mærkværdighed, de traf, var Bønderkoner, som sad paa Torvet og handlede med varm Suppe, Gaafesteg v. s. v. Folk kom og fik lidt Suppe i en Skaal for 3 Kreuzer (4 Øre), spiste den straks paa Stedet og fortsatte Vandringen. Eller de gik hen til en anden Kone, der havde et Hundrede stegte Gjæs, som hun hug i Stykker og fastede i en

stor Bænde. De kjøbte et Stykke til 1 Kreuzer og et andet Sted et Stykke Brød og gif saa videre, spisende Stegen paa Gaden. Kirkerne stod aabne hver Formiddag og om Eftermiddagen efter Kl. 3, og Kold og Børnene saa derfor ind i St. Gallus Kirke og i Franciskanerkirken. Den første var meget lille, men havde et Jomfru-Maria-Billede af Guld med et hvidt Omhæng omkring, og den var alle Vegne udstaferet med megen Flitterstads. Over alt var der smaa Bokspraase, som Folk sætter foran deres Helgene, og en stor Mængde Folk af alle Stænder laa omkring i Kirken for at bede, stadselige Herrer og Fruer, Bønder med deres Kurve paa Ryggen, Tjenestepiger med Kurve og Spande, alt i en broget Brimmel. Franciskanerkirken havde en stor Mængde Bedehuse anbragte rundt om Hovedkirken og mange smaa Boks billeder hængende i Traade og fasthæstede med Knappenaale — foruden de store Billeder af hele Familier, der saaledes ere indviede af Helgene.

Efter Middagsmaaltidet, hvortil de i Betragtning af, at de kun fik Middagsmad hver anden Dag, drak dygtig Vin, sad Kold i sin Sofa paa sit lille Kammer og skrev i sin Dagbog, medens Børnene legede Hest og Vogn

med Stolene. „Mine Tanker de løbe saa vide,“ skriver han, „snart i Tisted hos mine Forældre og Søstende, snart i Kjøbenhavn, snart i Forballum, Niels Andersen, Padder, Hans Hage, Niels, min ejneste Maren osv. Hvor jeg dog mangler et Menneske, som jeg kunde sige al Ting til, fortælle, hvad der ligger mig paa Hjærte, om min Længsel efter Forballum o. s. fr.“ — Han forargedes over Børene, der havde spist den ganske Dag, snart et snart et andet: Middagsmad, 3 Retter og 2 Glas Vin hver, Kage, Ubler, Vin-druer, Hindbær-saft osv. og endelig en god Aftensmad; men da Botilde skulde i Seng, forlangte hun ikke desto mindre en Portion Flæsk. Kold og Præsten lo og bemærkede, at hun havde spist hele Dagen igjennem; men Madammen blev vred og sagde, at hun intet havde faaet. „Jeg sagde naturligtvis, at jeg mente heller ikke, hun havde faaet noget, og dermed stillede den Sag i Bero; men jeg tror for Resten, de Børn bliver forrykte, thi naar der ikke sidder et Stykke i Munden paa dem, gaar de og grynter hele Tiden. Men jeg, d. v. s. jeg selv, jeg kan korrekte dem.“

Rejsen fra Prag til Wien varede fra den 25de til den 29de og gik de første Dage

meget rolig. Kold fandt, at Bomerne var et kraftigt Folk, men daarlige i intellektuel Henseende. De lignede Bønderne ved Barde saa skuffende, at han og Peter Hass glemte, hvor de var, og tiltalte dem paa Dansk. Alle de simple Kvinder havde kun en Særk om Overkroppen og et Skjort, og de gik allesammen med bare Ben, endstjont Kulden var bidende. Tre smaa Tiggerdrenge mødte ved Bognen i de bare Skjorter uden nogen anden Beklædning. Mændene derimod var temmelig varmt klædte. Deres Huse var forfaldne, men maasjive, byggede af Klippesten med Hvælvinger og dobbelte Vinduer. I Kroen i Faszlau, hvor de overnattede fra den 25de til den 26de, lagde han Mærke til, at Tjenestdrengen kyskede sin Madmoder og hendes Barn paa Armen, og tænkte, det var Skik der paa Egnen. Næste Aften laa de i Zglau, hvor Kold drømte om sit kjære Forballum, og den derpaa følgende Dag i Znaim, hvor de stiftede Bekjendtskab med den Usikkerhed, som herskede paa de bøimste Landebeje. Da de nemlig kom i Nærheden af Bhen, bemærkede de et Menneske, som holdt sig bagefter Bognen, men da Kusten omsider fattede Mistanke og sprang ned, stillede Fyren sig an som fuld,

og alle Sagerne paa Bognen var vel tilpafede, saa man ikke mærkede, at der var stjaalet en Kuffert, som tilhørte en ung saksisk Tegner, der havde faaet Lov af Kusten at kjøre med paa Bukken. Det unge Menneske og Kold drak sig om Aftenen en lille Perial, thi da 3 Pægle god Vin kun kostede 4 St. Lybsk (27 Ore), stænkede de for hinanden i store Dglas, til Stuen løb rundt og de ore i Hovedet gik i Seng. Men næste Morgen opdagede man, at Kufferten var stjaalen og Saksferen kom grædende og hylende, indtil han fik det saaledes udregnet, at Kusten maatte „das alles bezahlen“. Hafs lovede at give 5 Rigsdaler til at erstatte Tabet, og Kold søgte at trøste Saksferen med „Kristendommens Trøst“, at der sker intet i Verden uden til vort Gavn. Men Thren var vred, og som en ægte Tyfker udbrod han bl. a. om Bomerne: „Dg saa taler det Djæblepat al Tid bønisk, skjønt de godt kan Tyf!“

Egnen, de nu kom igjennem, var ellers meget frodig, navnlig i Nærheden af det dejlige Slot eller Baroni Locobelli, der laa ved Landevejen, omgivet af en velbygget Landsby. Skjønne, overmaade veldyrkede Marker med Rug og Hvede afvekslede med store Bimar-

ter; enhver Plet var benyttet. Var et Bjærg stejlt, saa var der gravet dybe Grøfter og Jorden var oplasket til den ene Side, saa at Markerne dannede Trappetrin. Grunden var tilsyneladende Lø, men vistnok over Maade frugtbar. Frugttræer stod langs med Landvejene og omkring paa Markerne. Bønderne var i Færd med at gjøde og affjære Vinrankerne, som stod ved Pæle i Jorden omtrent 2 Fod fra hverandre. Affaldne Druer laa paa de afhøstede Marker, et yndigt Syn. Solen gik just ned og farvede de blaa Bjærg med rødt, saa de antog en skøn violet Farve. Kapellet og Kristusbilledet paa Højderne og ved Vejene mindede om, at man var i et katolsk Land, og Folkenes Hilsen: „Beløbt sei Jesus Kristus!“ og Svaret „in Ewigkeit Amen!“ gjorde et vemodig behageligt Indtryk, naar man første Gang hørte det i en saa yndig Egn. „Ja, lovet være du Jesus Kristus i Ewigheid, ikke som her med Taarer og nedtrykt Hjærte, kun havende dig paa Korset og i Graven, men med glad og barnlig Erkjendelse af din Opstandelse, os til et evigt Liv!“

Den sidste Station paa Vejen til Wien var Stocherou, hvor Kold nær var bleven

horte fra sit Rejseselskab, fordi han uden at vide, hvor de tog ind, skulde lede efter en rød Morgensto, som Hafs havde tabt i en Dynge Gadeskarn uden for Porten; men da han endelig fandt baade Stoen og dem, var Madammen meget glad. Værtinden, en fed Østerrigerinde, gav Præsten for saa Penge tilbage paa en 10 Gyldens Seddel og vilde ikke komme ned, da han sendte Bud efter hende. Han maatte da opsjøge hende i hendes egen Gule, og her stod Slaget, som endte med, at hun maatte betale en Gylden i Krigsomkostninger. Endelig naaede de Wien den 29de om Middagen, og Kold gav sig straks til at skrive hjem til sine Forældre, da han horte, at den danske Gesandt i Wien frit skaffede Breve til Kjøbenhavn, hvorfra de saa med Posten kunde sendes til Tisted. Efter en kort Beretning om Rejsen hed det i dette Brev:

„Angaaende min indre Tilstand, saa ser jeg mer og mer, at min Hensigt med Rejsen vil opnaas, baade den at være Pastor Hafs til Tjeneste og den at erhverve mig selv en Dannelse, som jeg umulig kunde tilegne mig hjemme under de Vilkaar, som jeg der var underkastet; thi som Landsbysskolelærer er det kun liden Vejlighed til videre Uddannelse.

men meget mere til Indbildskhed, idet man ikke kommer til at tabes i den store Brimmel i de store Stæder. I det hele taget er jeg munter og glad, beder for mine Venner og min Familie hjemme og længes en Smule efter Hjemmet, saa jeg ofte tænker paa, at det vil være rart efter en 3 eller 4 Aar at se mit Fødeland igjen og da indtræde i det Fag, hvortil Herren har kaldet mig. Angaaende Rejsen hjem, ser jeg nok, at den vil ikke have nogen Vanskelighed, thi med 50 Rbd. kan jeg nok slaa mig igjennem, og denne Sum vil jeg let kunne bringe til Beje og endda have mere Morstab og Nytte deraf end nu, da jeg saa naturligtvis maa rejse til Gods og kan derved faa mere Vejlighed til at tale med Folk, ligesom jeg ogsaa hver Dag vinder mere Færdighed i det tyske Sprog. Aldrig havde jeg tænkt, at jeg saa hastig havde kunnet snakke med Tyskerne, men jeg kan heller ikke mere end gjøre mig forstaaelig. Jeg har hidtil fort en temmelig fuldstændig Dagbog og kan altsaa, om Gud under mig den Glæde en Gang at vende tilbage, fortælle Eder temmelig omstændelig, hvad jeg har hørt eller set. Angaaende min Venning hos Hr. Pastor Hass har jeg af ham modtaget i rede

Penge 70 Rbdl. i det Aar, jeg var i Kjøbenhavn, og jeg kan ikke se rettere end at denne Løn var tilstrækkelig, naar man betænker, at jeg det halve Aar modtog Kost og Logi frit i hans Hus, mens jeg lærte Bogbinderiet, som maaste i sin Tid kan være baade til Nytte og Fornøjelse for mig. Den Nytte, jeg har haft af at være i Kjøbenhavn, baade af hvad jeg har lært, og af hvad jeg har erfaret, vil maaste i sin Tid være uberegnelig for mig".

Næste Dag fortsætter han: „Det er i Dag Søndag den 30te Oktober, Kl. er 9, og jeg er nylig kommen hjem fra Kirke. Det var en katolsk Gudstjeneste i St. Stefans Kirke i Wien. Præsten prædikede Tykt om det Evangelium: Jesus stiller Stormen paa Havet, hvilket han udlagde om Hjærtets og Lidenstambernes Storme paa Verdenshavet. Kirken var en umaadelig stor Bygning og høj af Alder. Den var bygt af graa Sandsten og det indvendige sort og graat Marmor. Et behageligt Tusmørke var udbredt over det hele, og de høje sorte Piller med langagtige Figurer ligner en Drybstens Hule. Træet i Kirken er mørkebrunt med utallige udflaarne Figurer. Naar man nu tænker sig denne mørke Bygning med Vinduer af kulørt Glas og dertil

en svag Belysning, Koret fuldt af de sorte Munkke med hvide Kapper og et stærkt belyst Sølvalter i Baggrunden, saa tror man sig hensat i Wandernes Rige. Dertil kommer den skønne Musik og dejlige Messe, de mangfoldige bedende Mennesker, der ligger paa Knæ rundt om i Kirken, sagte mumlende, den bæmpe de Orgelklang, Koret og Musikken, Præsten og Munkene afvekslende, snart sagte og bløde som sagte Vinde, snart brusende vildt i de højeste Toner, snart mekanisk opremsende som Born i Skolen, naar de læser i Munden paa hverandre, da kommer Sjælen i en Bevægelse, som den før ej kjendte, ængstet som en forjaget Hjort, forfulgt af Hundene, snart sødt hvilende i de skønne bløde Melodier, snart opløstet ved de højtidelige Toner i Præstens Messe. Alt aander en ganske anden Tidslufter og vækker forunderlige Følelser. Midt under dette gaar Præsterne omkring med nogle Indretninger som Stobkoste og lyser Belysningen, og derpaa gjør de Rogelse for Alteret af store Sølv Rogelsekar. Præsterne er klædte i brogede Dragter, røde, gule, grønne og hvide."

Han slutter: „Vi forblive nok her i Wien endnu Mandag og Tirsdag, og paa Onsdag

Morgen skal vi faa videre med Dampffibet ned ad Donaufloeden. Om 14 Dage er vi, om Gud vil, i Smyrna, og faa snart det er muligt skal J faa Brev. Det vil nok ellers blive vanskeligt at faa Brev hjem og endnu vanskeligere at faa Brev til mig, men jeg tænker nok, at naar vi først kommer til Smyrna, vil den Sag jævnes. Meget god Sundhed har jeg haft og haaber, at Herren fremdeles vil stænke mig den. J vil vist nok gjøre Niels Mikkelsen's Kone en Fornøjelse ved at sende dette Brev, men hvis J ikke vil, faa hils hende og Mgreen fra mig og bed dem at hilse mine gode Venner paa Mors, Provst Sørensen og Familie, alle i Østerjølby, Kristian Madsen i Bjærgby, P. Dams i Grølev osv. Herren vor Gud, Fader og Ven være hos Eder og bevare Eder alle i sit Samfund. — Christen Kold."

Mandag den 31te Oktober var Hafs i Middagsjelskab hos den danske Gesandt og traf der Digteren Borregaard, Lægen Saxtorph og en theologisk Kandidat fra Slesvig, der var Huslærer hos Gesandten. Men Kold sad hjemme og anstillede Betragtninger over Verdens Elendighed og alle de Taarer, Rivet koster. Han tænkte paa den stakkels Saksen, der

jamrede over Tabet af sin Kuffert, og paa Pastor Gass, hvis Penge knap vilde slaa til til Resten af Rejsen, fordi han havde den svage Side at ville optræde med en vis Flotshed, holde Lejetjenere o. s. fr. Kold selv havde i Wien kun udgivet 6 Kreuzer (18 Ø.) til Bindruer til sig og Børnene, og paa hele Rejsen havde han hidtil kun brugt omtrent 1 Rdlr. — Næste Dag, Allehelgensdag, besøgte han en katolsk Gudstjeneste og gik derefter en dygtig Tur rundt om den pragtfulde By, hvor han især lagde Mærke til en Pavillon paa Bolden, som Kejseren havde ladet bygge til en Foræring, han havde faaet fra Rom. Det var en Theseus, der dræber Minotaurus, og den var saa over Maade stjøn, at havde Thorvaldsen ikke gjort den, saa havde hans Mester. I øvrigt var Kold den Dag i et traurigt Lune, uden selv at kunne sige over hvad. Han drømte om Matten om sin ejneste Maren, og længtes efter at vide, om de gode Venner der hjemme skulde tænke paa ham. Og da Præstefamilien gik ud at spajere, gav han sine Følelser Lust i et lille Vers. Om Aftenen kom Gesandtens Huslærer i Besøg og fik en theologisk Samtale med Pastoren især om Grundtvig og den tyske Theologi.

Kold nød den Ære, at Præsten gjentagne Gange i Kandidatens Paahør kaldte ham „Sr.“ Kold, men den Ære tog Madammen straks igjen, idet hun bad ham at gaa ned og hente The. Præsten var i det hele saare høflig mod ham, og til Gjengjæld „tav Kold hønt stille til alt“, men i Dagbogen kunde han dog ikke dy sig for at stille til Hafs's Svagheder i følgende Udbrud: „Bugt ikke til Maden og giv dig ikke Mine af at være en Kjender af Mad og Vin; thi din Bug er ikke din Gud. Tal ikke meget om, hvad du vil æde og drikke, thi du lever ikke for at æde, men du æder for at leve. Giv dig ikke Mine af at have af dig selv det, som du har af andre, thi det er latterligt.“

Da det som sagt begyndte at knibe med Pengene, besluttede Pastor Hafs at indføre en energisk Besparelse med Hensyn til Dampskibsfarten til Konstantinopel, saa de enten alle tog paa 2den Plads eller Madammen og Børnene paa 1ste og Hafs og Kold paa 2. Men allerede den næste Dag blev der bestemt, at kun Kold skulde nøjes med 2den Plads, og da det kom til Stykket fik han endda kun 3die, medens han dog i sin Egenstabs af Tjener kunde besøge Herstabet i 1ste Kabin og

hjælpe dem med Børnene. 1ste Blads til Konstantinopel kostede 125 Gylde (232 Kr.), 2den 85 (158 Kr.) og 3die 56 (104 Kr.), og alting var saa dyrt, at Kold tænkte, de herefter kun skulde spise Ost og Brød. Den 2. November gif de ombord Kl. 1 og hørte straks, at den tyrkiske Gesandt skulde med til Konstantinopel. De saa dog kun hans Tjenerskab, men blandt det var der en rigtig Tyrk i Skarlagens Klæder med en hel Del Gramaner og Snurbart, som Madammen tænkte var Generalen selv. De fik en stærk Hagebyge og fros som Hunde, men Egnen langs Donau var saare skjon, og særlig lagde Kold Mærke til et Bjærg, der hævede sig op midt i Floden og var et Kloster. De gamle spaltede lodrette Klipper, der var „saa høje som Medolden Pirketaarn“, var desuden fulde af Ruiner af gamle Ridderborge. Floden var fuld af Møller, som var byggede paa Baade, saa de kunde flyttes, og de traf bl. a. store Baade, der blev trukne op ad Floden med 50 Heste for. Om Aftenen Kl. 6 naaede de Presburg, der uagtet sin skjonne theatrale Beliggenhed forekom dem at være en simpel By.

Næste Dag tog Kold Mod til sig og gif ned i 2den Klasses Kahyt. Først stod han

ved Døren, men siden gik han ind og satte sig hos de andre. Det var en Stue „omtrent som Knudsens Bidsel“, og da der skulde være Marked i Pesth, var den saa proppet fuld af Mennesker, at der ikke kunde være en Hund mere derinde. Folk laa og sov under Bordene og Bænkene, og ingen kunde røre sig. Kold paatog sig en Tyskers Baatrængenhed, pukkede paa den Ret, han ikke havde, og var heldig nok til at faa en Plads paa et Bord ved Døren. Pastor Hass og hans Kone havde det meget godt i Selskab med bare Adelsmænd og spiste 8 Retter Mad til Middag med Konfekt og god Vin, men Kold bestilte sig Suppe og Kjød paa Præstens Regning. Om Eftermiddagen fik han 6 Kreuzer (18 Øre) til at holde sig lystig for i Pesth, og der blev de saa fra om Aftenen Kl. 7½ til næste Morgen, da de sejlede videre ned ad Donau. Pesth laa paa den ene Side paa jævn Grund og Ofen lige over for paa en Bjærgsraaning, og Dagen tegnede til at blive behageligere end den foregaaende, at sige, hvis han ikke blev udjaget af Røhytten; men naar Konduktøren kom for at efterse Billeterne, gik han op paa Dækket. Selskabet i Røhytten var

ikke saa talrigt som i Gaar, men meget blandet: Tyrker og Grækere, Ungarere og Tyfere.

Om Aftenen, da de laa over i Mohacs, skrev han i Dagbogen: „Kjære Mad. Knudsen, at jeg denne Aften mere end ellers kommer Dem ihu, er Deres bløde Senge Skyld i. Det er en stor Forandring at bytte dem med Gulvet i Dampskibet. De vil formodenlig erindre en gammel grøn Raabe af Mad. Hass's; den har jeg, og den er min hele Trøst og Glæde. Her sidder jeg i Dampskibet „Samsons“ uden Rahyt med en kejserlig Husar og jeg tror en Skjæge paa den ene Side, tvende andre Fruentimmer paa den anden og bag mig en Snes Stykker, dels Tyrker, dels Grækere, dels Ungarere, alle udstrakte paa Borde, Bænke og Gulv og enhver gjørende sig det saa behageligt som mulig. Jeg selv har et stort Tørklæde om Hovedet som en Turban og temmelig Ve i Hoved og Tænder, men dog taber jeg ikke Modet, og saa snart jeg faar disse Vinier paa Papiret, lægger jeg mig indsvøbt i Raaben under et af Bordene med min Frakke til Hovedpude, saa tænker jeg, Hovedpinen gaar over. En saadan Stilling er ganske poetisk. Hver Gang jeg lukker min Mund op, er jeg glad over,

at jeg dog kan snakke med Lysterne og hver Gang jeg lukker mit Øje til, er mine Tanker i Forballum og hos min eneste Maren. Jeg skriver dette Navn saa gjerne, Gud ved hvorfor, jeg holder meget af hende, jeg holder meget af Forballum, og dog -- forunderligt er Menneskets Sind — rejser jeg derfra. Ja — men jeg er ikke borte fra Forballum, jeg lever der, min Sjæl er der, og min Aand glæder sig i Selskab med mine Venner. Hver Gang jeg ser noget skjønt eller sjældent, tænker jeg: gid de var her og kunde se det og glæde sig med mig; men jeg kan jo fortælle dem alting, jeg ved, de hører det gjerne af min Mund. Jeg har i Dag set en rigtig Tyrk, den tyrkiske Gesandt i Wien, en gammel Mand med kloge og skarpe Træk, stræng af Ansyn, tæt indsvøbt i sin Ræveskindspels og omringet af sine Tjenere. Damerne ligger efter ham, men vender sig leende, thi de troede at finde en ung Mand med smuk Snurbart, men smuk for et Kvindesøje er han ikke."

Da han vaagnede næste Morgen og havde sovet overmaade godt, kunde han forstaa, hvorledes Jakob kunde sove med en Sten til Hovedpude. Tandpinen var gaaet over, og han følte sig vel. Hass var meget glad over

at have fundet en Missionær, som gik til Konstantinopel. Det var en omvendt Jøde, som var udsendt fra England, og som ikke uden Frugt havde prædikeret i Bejth, og han gik nu til den tyrkiske Hovedstad for særlig at tage sig af sit eget Folk, Jøderne. Jøderigt var Omkvædet paa Pastor Hafs's Bise, at der maatte spares, og han formanede stadig Kold til at spise Ost og Brød, men denne syntes dog, det var for tørt alene og tog gjerne en halv Flaske Vin til 6 Kreuzer. I det hele kostede hans Fortæring omtrent $\frac{1}{4}$ Gylde om Dagen eller omtrent 1 Krone. Om Aftenen var der et farligt Spektakel i Kahytten, hvor der var samlet 40 Mennesker, og hvor Gulvet var saa smudsigt, at man blev vaad om Fødderne af at gaa paa det. Man skændtes, og en Jøde fra Semlin og en Prøjser var nær kommen op at slaas, fordi Prøjseren vilde lægge sine Ben ind paa Jødens Blads. Den ene talte Tyisk og den anden Ballakisk, men til al Lykke kunde de dog forstaa hverandre. Kold kunde ingen Blads faa, thi dels kunde han ikke skændes med dem og dels turde han ingen Spektakler gøre for ikke at blive udjaget, for saa var han ganske om en Hals. Det var en Vinter med Sne og

Kulde, saa tapper som man kan have den paa den Tid i Danmark. Markerne og Hujene var over alt bedækkede med Sne, og alt saa vinterligt ud. Kolds Støvler var tynde og utætte, saa han nok maatte spørge: Herre, hvad skal Enden blive? Han tilligemed 3 andre maatte staa midt paa Gulvet, holdende sig til hverandre, indtil Vloffen var 1, men saa stod en Kone op og tilbød ham sin Plads paa 3 Stole, og der sov han ret godt til Kl. 4 med sin Frakke til Hovedpude og den gamle Raabe til Overdyne og overlod derpaa Pladsen til en anden. En Smule ondt i Tænderne iraregnet, befandt han sig ganske vel, og paa Vejen saa han den stærke Fæstning Petervardein, der laa oppe paa en Klippe, omgivet af 3 Mure. Det var Søndag, og det er sagtens i den Anledning, Kold kommer til at skrive: „Her i Dampskibet er Sognebaandet fuldkommen løst, ja endog Religionsfrihed. Her sidder en Jøde fra Belgrad og læser sine Bønner, hist en østrijt Katolik med sit Berlebaand. Medlemmerne af den græske Kirke læser deres Bønner, Reformerte, Lutheraner og Tyrker deres.“

Han kunde ikke en Gang komme hen i 1ste Kahyt til Herren og Fruen, saadan en

Sne og Blæst var det; men om Aftenen kom de til den østrigiske Grænseby Semlin, og udenfor den blev Skibet liggende om Natten. Næste Morgen stod Kold rask op og fik sig et Glas „hvid“ Kaffe, „som smagte akkurat som Niels Andersens Kones“ og dertil to Skiver Hvedebrød. Derpaa fik han sig barberet og laante en tyrkisk Jøde sin Barberkniv. Donauen var her en halv Mil bred, og en stor Del Floder faldt i den, f. E. Sau. De kom bl. a. forbi Ruinerne af den af Romerne opførte Fæstning, paa hvis Mur de talte 23 Taarne. Dampskibet saluterede, og Kold blev helt underlig til Mode ved „dette Minde fra Riget af Ler og Jern, som nu kun eksisterer i Wandernes Rige.“ Han tænkte paa „den stærke Romer“ J. V. Knudsen, paa „Digteren“ Hefslund og paa Fru Bojesen, skjønt de sidste ikke vedkom Romerriget. Det var sidste Nat, de tilbragte paa Dampskibet „Samson“, men den var meget uhyggelig med Sne og Regnskyl. En Amerikaner og en Italiener havde drukket sig en god Rus og holdt et frygteligt Hus. Kolds Tænder knurrede, og han var vaagen 4 Gange. Dog havde han i al sin Ulykke været saa heldig at have faaet

Præstens gamle Støbler og to Par Strømper paa, saa han var tor om Fodderne.

De laa Natten over ved Treneova, men da Donauen her var saa fuld af Klippestykker, at Dampskibet ikke kunde komme frem, var der indrettet nogle Passagerbaade, der roedes frem, og paa saadanne forlod de Tirsdag Morgen den 8de Dampskibet i øsende Regn og kold Blæst. Første Rahyts Baad var tilluftet, men gjennem 2dens, som kun havde et Dække over sig, pøb Vinden. Det klarede dog op og blev en dejlig Fart. Klipperne, de sejlede imellem, var ganske lodrette og saa høje, saa høje! Stenene var somme Steder sorte, blaa, gule, røde og hvide i Striber. Enkelte Træer og meget smaa Buskestod i Kløfterne, men Klipperne selv var ganske nøgne. Det var et forfærdeligt Syn, som en uhyre Bygning med utallige Taarne. Skyerne hvilede sig paa dem, og det syntes, som de fortsattes lige til Himlen. En banet Landevej var udhugget langs med Donau i Klippefoden. Den tyrkiske Tjener skød med sine Pistoler, og 4—5 Gange hørtes Ekkoet i Bjærgene. Donauen søgte omhyggelig at forvare sig for at støde an imod den, men skete det, da stødtes Vandet tilbage med en saadan

Kraft, at der opstod dybe Hvirvler, som naar man tager en Tap af et Kar. „Hvorfor gjorde du disse Bjærg, Herre?“ udbryder Kold. „For at de skulde afbilde din Størhed, og sandelig her ser man, at du er stor, mægtig og gammel. Aldrig har min Sjæl kjendt saadanne Følelser.“ Ellers var Egnen kun simpel; det var den saakaldte Militærgrense, hvor man meddelte Kold, at de pjaltede Soldater fik deres Løn paa den Maade, at hver fik et Hus, som gif i Arv fra Fader til Søn, medens Kejseren forsynede dem med Baaben. De steg i Land tæt ved et Sted, hvor der fandtes en Indskrift fra Keiser Trajans Tid, og Kold løb sjæleglad omkring: „Amerikaneren var ude af sig selv og jeg ligesaa,“ skrev han.

Den 9de og 10de opholdt de sig i Byen Orsova. Kold var oppe paa Bjærgene der omkring; men i øvrigt kjedede han sig saa smaat. Han ærgrede sig over, at Hafs vilde passe al Ting selv, saa han maatte spørge sig for om alt og intet kunde gjøre paa egen Haand. De andre Tjenere spottede over hans Herre og mente, at det var en Skam at være Tjener hos en saa lille Herre; men han fandt, at de smaa Herrer ogsaa haardt kunde have en

Tjener behov, skjønt Præsten sagde, han nok kunde have undværet ham. „Vi sparer hver Dag“, skriver han lidt spydig, „og alle Ting er dyre, men Rom er ikke for dyr. 50 Kreuzer (1 Kr. 50 Ore) for en halv Flaske Rom, det er godt Kjøb.“ Der var imidlertid saa op- taget i Gjæstgivergaardene, at Værterne forlangte ublu Priser, og Lejligheden var daarlig nok. Præstefamilien maatte bo hos en Bødker, fordi der ikke var Plads i Herberget, men Kold laa den første Nat paa Gulvet i en bestidt Skænkestue og de tvende andre Nætter paa et Bord i Billard-Salen, og for dette daarlige Leje maatte han betale en Zwanziger (60 Ore) for hver Nat, og „jaa stjål det Tyvepæl min Staalpen osv., skjønt jeg ingen Ting stjål fra dem“. Endelig kan det bemærkes, at han her i Orsova igjen tog fat paa at lære Nygræst, hvoraf han alt tidligere havde lært de første Begyndelsesgrunde, og at han i Dagbogen morede sig med at skrive de sædvanlige Hilsener: „God Dag!“ og „God Aften!“ paa Græst.

I et dejligt Vejr, som var det midt om Sommeren, forlod de Orsova i Korbaadene og passerede den saakaldte „Tærnport“, hvor Donauen var saa fuld af Klipper, at Baudet

Hjøb Ryg ved at komme over og forbi dem. Det var en yndig Egn med et Par Smaa-fæstninger, som Nold afteguede i Dagbogen; men Befolkningen, de saakaldte Vallatter, var ynkværdige. De østrigske var daarlige, men de tyrkiske endnu meget værre. De blev behandlede som Hunde, og man kunde se paa dem, at de var Slaver baade paa Sjæl og Legeme. En grov Skjorte og en hvid, lang Kjole var deres hele Beklædning, og begge Dele var saa pjaltede, at man næsten overalt saa det bare Legeme. Gåbende stod de i deres elendige Hytter og røg af lange Piber; men man kan ikke sige, de stod i Døren, thi der var hverken Vinduer eller Døre. „Herre, dine Domme er uransagelige, ingen begriber, hvi du skabte en til Slave og en anden til Fri, da vi dog alle har syndet og fattes den Nos, vi skulde have fra dig!“ — Den serbiske Erkebiskop af Bukarest havde været med Dampskibet fra Wien, men fra Orsova tog han og hans Folge til Bogus gjennem Landet til Skilla-gladua, hvor de atter stødte til de andre Rejsfende. Folget bestod her af 4 Præster og 50 Ryttere paa meget smaa Heste, og for hver Bogu var der 8 Heste. Folkene havde hvide Laadue Huer paa og hvide Kjoler, som baade

var Troje og Sjørt. Over Vænderne var de et Omhæng af forskjellig Farve med sorte Figurer. Saa snart Prælaten ankom, hejsede man paa Landet det erkebiskoppelige Flag, rødt, hvidt og grønt med et dobbelt Kors og nogle Tværbjælker, og Dampskibet skød Salut og hejsede først det østrigske og siden det tyrkiske Flag. Det var en skøn Aften, og Donauen var ganske blank.

Natten blev tilbragt om Bord i Dampskibet „Brinyi“, der nu skulde befordre dem videre; men der var et farligt Spektakel, som nær havde endt med Mord. Den forhen omtalte, rødflædte tyrkiske Tjener havde lagt sig til at sove paa et Bord, men hans Ben kom i Kollision med en lille Italieners, og der opstod et dygtigt Skænderi, hvorunder de dog ikke forstod hinanden. Uj og til puffede de til hverandre med Armene, men den lille Italiener syntes ikke, at hans Pus battede noget, og gav derfor den røde Tyrk et vældigt Slag paa det venstre Kjæbeben med en Dysestage, saa den blev bøjet i Kanten, og Kjæben fik en dygtig Smøre. I første Øjeblik kunde Tyrken ikke bejinde sig; men snart greb han Italieneren i Nakken, bøjede ham sammen med begge Ender og bankede hans Hoved mod

Gulvet. Han havde ganske vist flaaet ham ihjel, dersom de andre ikke havde lagt sig imellem; og slemst saa det ud. Italieneren var ganske fortunlet i Hovedet, og Blodet flød af Tyrken i Strømme; begge var de i bar Skjorte, og havde Italieneren ramt Tyrken i Panden, havde han ligget død paa Stedet ligesom en Græker for saa Dage siden. Det var farligt Rejsejelskab, men Kold passede al Tid paa hverken at saa de bedste Bladsær eller de daarligste, thi saa vakte han ingen Misfornøjelse og havde det dog godt. Denne Nat laa han saaledes ved Siden af en Græker, der havde en Fløjelsdyne, hvorpaa han kunde lægge sit Hoved, og Fødderne laa ved Siden af en stor Ballaker, der var et meget fredeligt Menneske og talte godt thysk. I det hele kom han godt ud af det med sit Rejsejelskab og fik den følgende Dag (den 12. Novbr.) flere af dem til at skrive et Par Ord i sin Dagbog. En Amerikaner fra Newyork, en hebræistalende Jøde, en Ballaker, en Polak og en tgl. prøjsk Apotheker skrev hver et Par Linier i sit Sprog. Imidlertid havde Italieneren gjemt sig paa Dampskibet, og Tyrken sad ganske stille med to dybe Skrammer og saa hoven en Rind, at hans ene Øje rent var

borte. Men det sidste var nær bleven værre end det første, thi om Eftermiddagen kom Italieneren, som Kaptejnen havde taget i Forvaring, igjen til Syne, og saa snart den Røde saa ham staa i Forstavnen, trak han sin Dolf og vilde sikkert stukket ham ihjel, dersom ikke den Mand, der havde skrevet de polske Linier i Kolds Bog, havde grebet ham i Armen, og Folt var kommen til. Kaptejnen var i stor Forlegenhed, tog paany Italieneren i Forvaring og turde ikke lade ham komme den Røde for Øjnene. Man var nu uden for den stærke tyrkiske Fæstning Biddin, hvor Paschaen var i Land for at saa Levnetsmidler. Aftenen var skjøn som den foregaaende, og Kold tog et lille Ujrids i Dagbogen af en af de mange Moskøer.

Han vusfede, at han havde kunnet aftegne Kahytten, da alle var kommen til Ko. Den var 10 Alen lang, lige saa bred og 5 Alen høj. Af Inventarium var der 3 Borde, 10 Stole, en Kaffelovn midt paa Gulvet, og paa Bænkene laa der alle de Raaber og Mantler, som man kunde bruge til Matteleje, for dog at gjøre det nogenlunde taaleligt. Paa hver af de 10 Alen lange Bænke laa 6 Personer og en paa hvert Bord; midt paa Gulvet stod Opvarteren og fortalte om en Rejse, han havde

gjort til Jerusalem som Pilgrim, og rundt om ham laa de øvrige fire. Medens han fortalte, stredes man paa tre forskjellige Steder om Lejet med ubeskrivelig Hestighed. Den røde Tjener sad ganske nogen paa et Bord lige for Døren i Baggrunden med sin Skjorte i Haanden og lystede sig. Kold havde bundet sit store Torflæde om Hovedet som en Turbari for at lægge sig, men morede sig dog først ved at se paa det hele. Næste Dag var hans Dyt sluppen op, og han maatte spise bart Brød, men han længtes heftig efter Forbalslum og Mad. Knudsens røgede Kjød. Præstefamilien spiste ogsaa Dyt og Brød, men Kold stikler til dem, fordi de drak ægte Tokajervin til 2 Gylde Flasken. Selv fik han en Gylde (1 Kr. 86 Ore) til 2 Dage og sparede deraf den ene Zwanziger ($\frac{1}{3}$ Gylde.), men det var et Hundelebnet, og han optegnede, hvorledes de andre Tjenere fik 2 Gylde om Dagen og bestilte lige saa lidt som han. De passerede den 13de den smukt beliggende, men maadelige tyrkiske Fæstning Mikopolis, og den 14de kom de til Ruzschuk, hvor Paschaen forlod dem efter bl. a. at have foræret Peter Hajs 8 tyrkiske Skillingen. Den Røde løb forgjæves omkring og ledte efter Italieneren,

med sin Kniv i Haanden og med de frygtelige truende Gebærder, men først da han var vel fra Borde, kom Italieneren for en Dag og var som helt gjensødt. Paa den anden Side Floden gif en Fyrste og Erkebiskoppen fra Borde med deres Følger; og en stor Del Mennesker havde samlet sig paa Bredden med Bogne. De tændte store Blus for Erkebiskoppen og kyskede ham paa Wrmerne med stor Verbødighed.

Landet, de kom igjennem, var ellers fladt og frugtbart; de mange Der i Donauen var bebojede med Skov, og Floden var saa bred, at Skibene gif med Sejl; Byerne laa teatralisk og var gjerne forsynede med Fæstninger, men Husene var yderst elendige. Alt aandede Dovenstab og Forjømmelighed, og den vallakiske Befolkning var rene Slaver. Paa Dampskibet faldt Tiden lang, især da det var daarligt Vejr, saa man ikke kunde være paa Dækket, og Kold, som ikke havde Raad til at spise til Middag eller drikke Kaffe om Morgenen og Eftermiddagen, ærgrede sig over, at Opvarterne hjoftede ham, og at de øvrige Passagerer ansaa ham for en „Betler eller andet Udyr, som man ikke kunde indlade sig med.“ Dog hjalp det en Del, at det ikke var i Danmark,

„hvor man er kjendt; thi der kunde det være ubehageligt nok.“ Ved Staden Silistria saa han for første Gang de smaa tyrkiske Bejrømmer med deres 6 korte brede Binger, men især var han optaget af at se paa Befolkningens Elendighed. „Det er dog forunderligt“, skrev han, „hvorledes den kjære Gud har kunnet nænne og kan nænne, at nogle af hans Skabninger behandles saaledes som disse Vallatter. Jeg var nylig oppe paa Dækket, da alle var i Seng og kun Bagten var vaagen. Rundt omkring laa Matroserne og sov. Det var en Aften som en af mit kjære Fædrelands skjønneste Oktober Aftener med en klar, ren og meget kold Luft: men de laa paa det bare Dæk med en Smule Sejl under sig og intet over sig, kun isjort Skjorten og en Pjalt Kjole, som staar aaben helt ned til Maven. Jeg gif egentlig op for at se efter en lille Dreng, som var Opbarter hos nogle vallakiske Soldater. Han laa over en Sæl med Hovedet nedad og Benene nedad, med en lille graa Kappe over, som naaede ham fra Hovedet til Lænderne; men over Benene havde han intet. Han snorkjov, endskjønt han forst havde lagt sig for 5 Minuter siden. En usigelig Længsel efter Hjemmet greb mig, og

Ordet Forballum lod gjennem min ganste Sjæl. Nu har vi kun to Tyftere tilbage i 2den Rahyt, og i Morgen forsvinder de ogsaa, saa har vi bare Ballaffer og Tyrker. O Danmark! du lykkelige Land! Dine Bønder er friere end Konger og Fyrster! Gid du ret maatte annamme Oplysningen fra det Høje, da var du et Paradis paa Jorden! — Vel kan jeg klare mig bedre med det tyske Sprog, end jeg havde ventet; men jeg har det ikke som Pastor Højs, thi om aandelige Ting kan jeg ikke udtrykke mig. Han derimod taler Nygræst om lærde, videnskabelige Gjenstande, saa man maa forundre sig over ham; men han ved det ogsaa."

Om Aftenen disputerede Rold med en Tyfter om det danske Sprogs Oprindelse og vandt Sejr ved Hjælp af en Englænder, som i det hele stod paa de danskes Side; og han fandt det „ganste morsomt at rejse, naar man først lærer det“. Men om Ratten sov han ikke godt, thi han frøs, da Binduerne var i Stykker, og da han havde glemt sin Mantel paa Bænken og en anden havde lagt sig paa den; men i sine Drømme var han hos Vennerne i Forballum. Den 15de saa han Spidserne af Balkan-Bjærgene, og Kl. 1 naaede

de Donauknæet ved Galatz i Moldau og kom efter mange „Viderværdigheder“ ind i Byen. Dampskibet vekslede Salut med Fæstningen, og for saa vidt var alting godt; men Byen var saa bestidt, at de nær havde sat Madammen til i Snæbjet; og Karantæne-Anstalten var meget besværlig. De kom ind i en Tingest som en Faaresti, hvor ingen maatte indlades, uden han var tilbørlig raget og renset. Selv ikke de kjære Penge maatte passere, uden at man lagde dem i et Bandsfad. Og derfra kom de saa ombord paa Dampskibet Ferdinando primo. Præsten havde desuden glemt baade sit Engelsk og sit Nygræsk, som der her var Brug for, men Kold var saa smaat begyndt at tale Engelsk og havde i den Anledning udarbejdet sig nogle Sætninger, som han nok kunde gjøre sig forstaaelig med. Det var ellers et Røversfolk, de var iblandt, thi ombord paa Dampskibet blev der begaaet flere Tyverier, og de snød Folk, saa snart de kunde. Saaledes var der bl. a. en Jøde, der stjal en sølvbeslagen Bibe fra en Amerikaner, hvis Fortrolighed han havde vundet, og som han ved Afskeden gav et rigtig Judas-Kys. „Han havde rødt Skjæg som sin store Fomyænger“. Men iøvrigt saa det ud, som der var bedre

Lejlighed paa det ny Dampskib end paa det forrige; thi der var dog Sengested, om der end ikke var nogen Seng. Vejret var yndigt som en af Danmarks Foraarsdage, og der var en Mængde Skibe ligesom hjemme. Men de fik snart at fornemme, at de var udenlands. Thi Folkene levede mest under aaben Himmel, og hele Natten hørtes vilde Skrig og Tummel af de Familier, der opholdt sig paa Strandbredden udenfor Byen.

Næste Dag (den 6de) fik de en Frokost, som bestod af Krebs med Olie og Vineddike, stejt Kjød, Ost og Brød og dertil saa meget Vin, de kunde drikke, og Kl. 12 forlod de Galats. Salomon siger: „Vin glæder Menneskets Hjærte, og han har Ret,“ skriver Kold. „Vin glæder ogsaa mit Hjærte, men gjør mig ogsaa forrigjuld, thi jeg er ikke hjemme, ikke ved Vesterhavets Volger, hvor mine kjære boer, og hvor min Glæde er. Det er Fremmede. Tyfkerne er mine Nærmeste; nej, Engelmændene er mine Nærmeste, at sige, naar de kan tale Tyfsk, thi Engelsk forstaar jeg ikke. Jeg talte med en Engelmænd ved Bordet om Danmark, og hvis Pris skulde jeg fortælle, om ikke Forballums? O Danmark, Danmark, du er lille og uanset, men Sandhed er

det, at sand Lykke og Fred bor paa de ubekjendte Steder og i de Lande, som ikke er i Krig. Det er smukt her, det er yndigt, store Skibe passerer Donauen, høje Bjerge ses rundt omkring; et yndigt Vejr; Naturen aander Fred, men - ". Om Aftenen var han i Land med et Par Lystere og krøb op i et Træ „for at prøve, hvorledes de tyrkiske Træer var at sidde i," og han blev oppe til Kl. 1, thi han havde ingen Lyst til at komme i Seng, da han havde maattet afstaa sin sidste Trost, den store Raabe, som han daarlig kunde undvære, til lille Botilde. Til sidst lagde han sig i den ganste Paaklædning, som han gif og stod.

De kom nu forbi Fyrtaarnet i Suliva, som Kold aftegnede, ud i det sorte Hav, og de første Dage (den 17de og den 18de) gif det ret godt, skjønt de alle med Undtagelse af Præsten var noget søsyge; men den 19de November var den uhyggeligste af alle deres Rejsedage. Den foregaaende Dag havde de naaet den tidligere tyrkiske, men den Gang russiske Fæstning Varna, men saa snart de havde forladt den, blev Stormen stærkere og stærkere, saa Kaptejnen saa sig nødt til at søge Havn i Bourgas Bugten, hvor det blev

et jammerligt Vejr med Storm og Sne og Regn. Kold laa uden at have andre Klæder end dem han havde paa, i en Køje i 2den Kahyt, hvis Dør ikke kunde lukkes, og frøs som en Hund. Det var noget andet end at ligge i Niels Andersens grønne Kammer! Og fikken Nat for dem, der laa paa Dækket." Han var snart i Seng og snart oppe og varmede sig ved at trække sine Klæder af og paa. Skibet knagede og bragede, som det hvert Øjeblik skulde stilles ad. De Stakler, der laa paa Dækket, kom i Land i den lille By Ali-bali, men Kold saa med lidt Misundelse paa dem, der laa i 1ste Kahyt og havde ordenlige Senge og Sengklæder, Varme i Kaffelovnen og en tæt Stue. Han frygtede for næste Nat, men trojtede sig dog med Udsigten til at faa en blind Mand til at ligge hos sig, saa de kunde varme hinanden. Imidlertid fik han i disse Dage oftere end ellers Lov til at benytte den Udgang til 1ste Kahyt, som han havde i sin Egenstaaelse af Tjener; og om Søndagen den 20de fik han bl. a. Ordre til at møde, naar de havde spist til Middag, for at passe Børnene. Han kom lidt for tidlig og kunde ikke bare sig for at skrive i Dagbogen: „Nu, det er et Leben! Sels Ketter Mad, for-

uden Konfekt og dertil en ægte Tokajer-Vin. Man kan ikke sige, at de Danske lader deres Missionær komme krybende til By!" Præsten var rigtig i sit Es; han sad med et halvt Olglas god Tokajer og en Del ret gode Figner paa sin Tallerken og beordrede med en Mine som en gammel doctor medicinæ Lægemidler til en Jøvinde, en fornem Tjener hos Paschaen og hans Kone, som han havde i Kur. Ellers hændte der ikke noget om Søndagen, men den paafølgende Nat skrev Kold følgende Rim i Dagbogen:

Hvad skal jeg vel begynde paa,
 Her jeg omvanter som Ugen graa?
 Rundt om sover alle Mand,
 Ej for Kviden jeg sove kan.
 Lys til Lykke paa Bord er sat
 For at oplyse den sorte Nat;
 Dog Oplysning paa den er spildt,
 Græsfelig suse dens Storme vildt.

Med den drysser Flokke af Sne,
 Saa man kan næsten slet intet se,
 Fælt det knager i Mast og Top,
 Bølgerne kastes mod Skibet op
 Stedse man hører Knick og Knark,
 Bældelig dundrer Bølgens Spark,
 Kolkene snorler dermed om Kap,
 Dørens Secondo er Kap, Kap, Kap.

Selv jeg sidder saa morlegraa
 Med en gy'elig Slobrod paa;
 Det er Kaptejners, en gammel Mand,
 Sovet og drømmer om huse Strand,
 Hvor vi skal have alle tilstedt
 Hos dig, du kjære Herre Krist,
 Naar vi har pløjet Verdens D,
 Døjet den vilde, salte So.

Ej tør jeg sove med Rappen paa,
 Snart maaſte skal den gamle opstaa,
 Somand haver kun stallet Krist,
 Vaage han maa mod Stormens List.
 Krist-n! Du ogsaa vaage maa,
 Hvis du i siller Havn vil naa
 Rjødet saa gjerne sove vil;
 Men det er et voveligt Spil.

Hvad skal jeg vel begynde paa?
 Hen i Sengen jeg ej vil gaa.
 Gjøre et Vers til Maren min?
 Nu hun sover, d'n Pige fin.
 Husker du Maren det Afstedstus,
 Som du mig gav, da vi stilledes nus?
 D, hvor vi drømmer dog Livet bort,
 Mindes ej ret, at Traaben er fort.

Men har jeg gjort min Tegnebog,
 Det var til Nytte mener jeg dog,
 Alle de Byer, jeg kommer forbi,
 Kan jeg nu atter indføre deri.

Gid jeg en Gang blandt beres Tal
 Danmark ogsaa indføre skal!
 Danmark er den fæve By,
 Hvor mit Hjærte kun søger Ly.

Faders og Moders og Søfendes Favn
 Rabnet at se i Herrens Navn,
 Trykke dem til mit Hjærte tæt,
 Ej den Glæde udtales ret.
 Egte Venner ieg h emme har,
 Som gjennem Livet mig kjærlig bar,
 O, hvilken Glæde at se dem igjen,
 Den Mand er rig, som har sig en Ven.

Nu jeg forstaar vor Herres Ord:
 „Fremmed jeg var paa denn: Jord“.
 Er du tilfreds i Hjemmet ej
 Kjære, stat op og rejs din Vej;
 Synet for Sagn du snart vil faa,
 At ubi Hjemmet er godt at bo.
 Har du det lært, kom saa igjen.
 Den Tid var ej sp. ldt, min gode Ven!

Senere paa Natten fik han sig en fortrin-
 lig Søvn, idet Englænderen laa hos ham, et
 Hoved i hver Ende af Sengen, med Eng-
 lænderens Mantel udbredt over dem begge.
 Og ligesaa gif det den følgende Nat. Men
 Tirsdagmorgen (den 22de) Kl. 7 blev han
 vækket af Pastor Hass, da de snart skulde
 sejle ind i Bosporus eller Strædet ved Kon-
 stantinopel, og hvad jeg der saa, skrev han,

kan jeg aldrig forglemme. Mage til Kunst har jeg vel set, men Mage til Natur og Kunst i Forening har jeg aldrig skuet. Den sydlandske Uppighed, den bløde Bygningsmaade og de stolte Bjerge med stærke Fæstninger og Taarne frembringer noget seagtigt, som man kun kan føle. Det omtrent $\frac{1}{2}$ Mil brede Vand, hvori vi sejlede, var stille og klart som et Spejl og besaaet med Maager, Snepper og Uender. De mangfoldige smaa Havne inde mellem Byerne og Bjergene var opfyldte med Skibe, og paa Vandet var der en Mængde Baade ved begge Sider. Nærmest ved Havet laa skønne Paladser, som dels tilhørte Kejseren og dels private, og opad Bjergene laa Moskeer med Haver; længere oppe laa Huse, Skove, Haver og Fæstninger i Suesvis, deriblandt nogle, som kun var tilgængelige ad en smal Bjærgsti, og endelig overst paa Toppen smaa Paladser eller store Lyshuse og hist og her Ruiner af Borge og Slotte. Dette varedede 6 Mil paa begge Sider af Strædet, og snart var det skønnest paa den asiatiske, snart paa den europæiske Side. En let Taage tilhyllede Udsigten forude, men til begge Sider saa man endogjaa tydelig Folk i Ruinerne. Endelig kom vi da saa vidt, at vi

fluede det egenlige Stambul (Konstantinopel). Midt i Indløbet til Dardanellerstrædet laa et vældigt Taarn paa en Ø, der ikke var større end Taarnets Grund, og mægtige Stibe for fulde Sejl spævede os i Møde i Taagen, men vi drejede af til Højre ind i „det gyldne Horn“, som er den egenlige Havn for Konstantinopel. Byen ligger theatralisk, og Djet dvæler ijer ved fire Bygninger, til venstre Kejserens Palæ, Sofiamoskeen, og to andre Moskeer, samt, om man vil, en Ste, et mægtigt Taarn i Forstaden Pera til Højre.

En mageløs Travlhed sporedes overalt ved Stranden, og snart omringedes Skibet af over 50 Baade, som vilde fore Passagerer i Land. Amerikaneren og Englænderen tog Afsted med os, men lovede jiden at besøge os, og Missionær Schwartz gik i Land for ved Hjælp af en amerikansk Missionær, til hvem han var anbefalet, at skaffe passende Logis. Han gav os god Tid til at betragte Konstantinopel fra Søfiden, da han lod vente paa sig i 1½ Time, men da Bejret var overmaade yndigt, faldt Tiden ikke lang. Endelig kom han med en Baad, men det var besværligt nok at komme i Land. Madammen holdt i sin Mand, som han var hendes Gud; men det havde han ikke

Tid til at være, thi han mente at maatte besørge alt, endstjønt han naturligvis intet kunde besørge her, da han ikke forstod et eneste Ord. Det var en Guds Lykke, at denne Missionær blev os sendt i Møde; thi ellers var vi gaaet til Grunde i Konstantinopel. Baaden, vi roede i, svinkede en Smule, og Pastoren holdt i Kanten med den ene Haand og i sin Kone med den anden. Børnene jamrede, og jeg lo i mit Hjærte ad det hele; thi hele Familiens naturlige Mod var borte; men det kom til al god Lykke igjen, da vi kom i Land. Her var ogsaa en stor Trængsel, men en Tjener, som Schwarz havde bragt med sig fra Gjæstgivergaarden, besørgede det hele. En stor Mængde Læstdragere med Puder paa Ryggen meldte sig for at bære Tojet, og en af dem tog den store Kuffert paa sin Ryg, en tog 2 og de andre hver en. Selskabet gik sin Misfornøjelse med Urenheden paa Gaden, med den slette Brolægning osv. Men derefter satte Toget sig i Bevægelse og gik omtrent en halv Time i den bredeste Gade i Pera, der ikke var bredere end Peder Madsens Gang og bestod af lutter Trappetrin, indtil man lykkelig naaede Huset, hvor man skulde bo hos en tykt Gjæstgiverkone, der var født i Gali-

zien, og hvis Mand for 7 Aar siden var løbet fra hende.

Onsdag den 23de tilbragte Rold Formiddagen med saadanne nedrige Bestillinger som at bære Natpotten ud, da man der ikke fandt sig besøjet til at gjøre denne Tjeneste, med at børste Herrens Klæder og med at hænge en Del Tøj til Torre, da en af Rufferterne var bleven gjennemblødt. Men han var ikke fornojet dermed, thi det generede ham i det ene Øjeblik at spise ved Table d'hoté med de fremmede Herrer og det andet at møde dem med en Natpotte. Han var ogsaa bange for, at Præstens skulde ville have ham med, da de skulde til Middag hos den württembergse Missionær Schauffler, der arbejdede i et amerikansk Missionsfællesskabs Tjeneste, thi han fandt det var en „simpel Rolle“ for en Mand som han at passe Børnene, d. v. s. enten være Tjener for dem eller spørge Herren og Madammen, hvad der skulde foretages. Men Gass bad ham blive hjemme og passe det Tøj, der var bleven hængt til Torre, og det gjorde han saa, idet han benyttede Lejligheden til at figge lidt i den nygræske Grammatik. Da det blev Aften, tog han Tøjet ind og lagde sammen, hvad der var tørt, i den Hensigt at

fortjene sig lidt Ros, men den udeblev, og da han kom op paa sit Kammer, hvor Vinduerne var i Stykker og Uderdhynden en Væredsfæf, stoppet med Halm, var han lidt bitter mod Pastor Hafs. „Dog er jeg glad ved, at der ikke gjøres stor Stads ad mig,“ skrev han, „thi saa har jeg ikke saa meget at betale igjen. Imidlertid er jeg nu ikke længer „Diener bei mir“, men „Schullehrer“. Nu, det kommer omtrent ud paa et, thi Navn og By stænder ingen Mand. Denne Skolelærerstads gjælder for Næsten ikke længer end blandt de Herrer Missionærer og paa Dampstibet, hvor Bekjendtskabet blev lidt langvarigt. Det er dog al Tid noget at have en Skolelærer staaende bag ved sin Stol, om han end ikke duer meget. Jeg tør ikke nægte, at jeg stammer mig ofte som en Hund, skjønt det er ikke noget at stamme sig over; men saa meget ser jeg, vi er alle Mennesker.“

Næste Dag var Kold ogsaa hjemme og havde travlt med at passe Tøjet, læse lidt Græsk og gjennemlæse en Del af sine gamle Breve. Men „derved fik jeg en stor Sorg,“ skriver han, „thi min ejneste Marens sidste Brev var borte, og Gud ved, hvor det er blevet af. Men jeg har et endnu tilbage,

jom jeg nok skal passe paa. Dog Marsfagen, hvorfor det andet er borte, er ingen anden end den, at jeg passede for godt paa det; thi jeg gif med det i Lommen." Da han om Aftenen havde faa lidt at fortælle om Dagens Begivenheder, indførte han et af sine gamle Breve i Dagbogen, og skjønt det ikke kommer hans Smyrnareise ved, var det dog vist med deles som et Bidrag til hans Levnetsløb. Det var skrevet under hans Ophold i Kjøbenhavn til Knud Knudsen i Forballum, hos hvem han havde været Huslærer, og det lod som følger:

„Kjære Knudsen! Det vil formodentlig forundre Dem at se Brev fra mig, baade fordi jeg ikke før har skrevet Dem til, og fordi vi, endskjønt vore Beje i en Tid af flere Aar fortes sammen, dog ikke har forstaaet hverandre, fordi noget, som jeg aldrig har kunnet gjøre mig Rede for, hvad egentlig var, bestaa- dig har staaet os imellem og forhindret den nærmere Forbindelse, som dog er Herrens bestemte Villie, der formedelst Kjærlighed maa finde Sted blandt hans Menneker. Om det nu er en dunkel Følelse af det ubehagelige i dette Forhold, der har bragt mig til at skrive, skal jeg ikke kunne afgjøre, kun saa meget ved jeg, at en Udjævnelse af dette For-

hold og en bedre Forstaaelse i det hele har været mit Ønske.

At der fra min Side ikke er gjort noget Skridt til dette Ønskes Opfyldelse, er paa den ene Side den naturlige Stoltheds Skyld, idet den ene ikke vil bøje sig for den anden og i Ydmyghed tilstaa sine Fejl, og paa den anden Side en Frygt for Misjendelse, derved at rig Mands Benner vil alle være, og da Egennytte er en af de Laster, jeg allermost hader hos andre, saa følger det af sig selv, at jeg kun nødig gjør noget Skridt, som deraf kunde have Skin.

Omendkjøndt det vel kunde være eller i i det mindste synes at være en ubetydelig Sag, hvorledes en saa ubetydelig Person, som jeg i mit Hjærte erkjender mig at være, blev betragtet af Dem, saa er det dog alle Tider vist, at Herrens Befaling: „Holdt Fred med alle, saa vidt det staar til Eder!“ ingenlunde bør og, Gud være lovet, heller ikke kan være mig ligegyldig, saa allerede af den Grund maa en bedre Forstaaelse med ethvert af mine Medmennesker være mig magtpaaliggende.

Desuden gives der nok en Grund, som ikke er mindre vægtig end den første. Det ligger nemlig Mennesket saa nær at domme

alle af den samme Mandſretning lige med den eller de enkelte, og hvor ſtadelig denne Dom i ſine Følger har været for det godes Fremvæxt i Verden, vil enhver af de foregaaende Tider afgive mange og meget bedrovelige Vidneſbyrd om.

At De, kjære Knudſen, i det mindſte af Deres Ytringer at domme, ogſaa ſtaar Fare for at falde i denne den Ondes Snare, vilde jeg ſaa gjerne forebygge; thi den Part af Menneſkeheden, der har Hjærtelab til at virke for det ſande gode i Verden, er ſandelig ſaa lille, at ingen uden føleligt Tab kan miſtes, og ſaa ſvag, at den nøjeſte Forbindelſe og aller bedſte Forſtaaelſe er yderſt nødvendig, ligefom ogſaa den Løn, den lille Part ſkal høſte baade her og hiſtet, er ſaa ſkøn, at det vilde gjøre mig hjærtelig ondt, hvis nogen af dem, ſom er mit Hjærte kjære, ſkulde gaa Glip deraf, og endnu mere, derſom jeg ſkulde være Skyld i, at en eneſte miſkjendtes af de Mænd, ſom har viet deres Liv til at ſtride for Sandhed og Ret.

Iblandt diſſe Mænd, ſom i vort Fædreland har talt Sandhedens og Rettens Sag, er Magiſter Lindberg viſſelig ikke den mindſte; og denne Mand har det forunderlige hofs fig.

at jo nøjere man lærer at kjende ham, des mere Højagtelse indgydes man for ham. Han holder i denne Tid Forsamlinger, hvor han forklarer Bibelen, og har nu gennemgaaet 1ste Mosebog og derved lagt en mageløs Skriftkundskab for Dagen, forbunden med den naturligste og inderligste Hjærtelighed og Fortrolighed med vore troende Fædres Tankegang og Idretter, som jeg nogenstunde har været Vidne til. Forleden Aften i Særdeleshed overraskede hans Følelser ham paa en hjætegribende Maade. Han talte nemlig om den gamle Jakob, da han svarede Farao paa hans Spørgsmaal om, hvor gammel han var: „Faa og mørke vare mine Livsdage og naar ikke mine Forsædres i Antal“. Da brast Lindberg i Graad og fik næppe fremstammet de Ord: Ja, mine Venner! Hvo af os, der har faaet Syn for noget højere aandeligt end Verden i Almindelighed, han vil med Sandhed kunne sige, at faa og mørke ere hans Livsdage. — Jeg forsikrer, at det var, som den gamle Jakob selv stod der, og tilvisse faa Lindberg malet for sit Øje al sin Gjenvordighed i dette Øeblik, thi Fattigdom er et haardt Kors, og D.'s Nød er nu vist paa det højeste. Han har — som vist er Dem bekjendt.

den senere Tid søgt flere Præstefald, men endnu ingen faaet. Til Skjærbæk Rald var han først indstillet af Kanselliet, men Kongen lod Lindberg kalde den Dag, da det var bortgivet, og sagde: Nu det glæder mig, at Kanselliet endelig er blevet retfærdigt imod Dem, efter som De var først indstillet; men jeg syntes, at vi ikke kunde undvære Dem her i Byen, især nu, da Brøndsted er død, som nemlig var ansat ved Universitetet. Men dertil svarede Lindberg, at han heller ønskede at være Præst, og desuden kunde han ikke leve af 600 Rdl. aarlig. Saaledes har nu Sagerne staaet hen, men L. er i den yderste Trang.

Vel kunde jeg have mangfoldige Ting at fortælle Dem, men min Tid er saa knap; kun Søndag Eftermiddag er mig tilovers til mine egne Forretninger; den øvrige Tid er jeg bestandig hos Bogbinderen. Imidlertid er dette bestandige Arbejde vel trættende for mit Legeme, men sundt for min Sjæl. Herren har lagt sin Velsignelse til min Flid, saa jeg haaber nok i denne Henseende at naa mit Maal.
Christen Rold."

Han tilføjer i Dagbogen, at Brevet skaffede Lindberg en liden Understøttelse. Og da Klimaet er saa mildt, at han mellem Kl. 10

og 11 kan sidde for aabne Vinduer, stjønt det er i Regutiden, skriver han endnu følgende Brev til Hjemmet:

Kjære Forældre og Søstende! Omendstjønt jeg ikke ved, om disse Linier skal naa eders Øje, saa vil jeg dog nedskrive mine Tanker, da jeg just i dette Øjeblik saa levende mindes eder. Jeg sidder nemlig her i mit lille Kammer i Forstaden Pera og læser mine gamle Breve igjennem, da jeg ingen ny faar, og da just et fra Christiane, hvori hun skriver, at Foraaret begynder at spire, og hun tænker paa sin Rejse til Kjøbenhavn, som nu alt længe har været lykkelig overstaaet. Hun skriver blandt andet ogsaa om, at J venter Anders hjem fra Alsborg og glæder eder til hans Hjemkomst, og jeg kan godt sætte mig ind i, at det maa være en stor Glæde for Forældrene at se deres Børn efter lang Fraværelse og erfare de Fremskridt, de har gjort baade i aandelig og legemlig Henseende. Men det er saa Verdens Gang, at man for at nyde en stor Glæde maa have følt et langt Savn; thi dersom Børnene ikke var fraværende, vilde Gjensynets Glæde ikke blive Forældre til Del. Jeg vilde ogsaa glæde mig ved at se eder, hvilket de Linier bærer

Bidnesbryd om, som jeg skrev paa det jorte Hav; men Gud har villet det anderledes. Ikke nu skal jeg se Eder; men siden, naar jeg har fuldført den Gjerning, hvortil han har bestemt mig, der raader over Liv og Død og Menneskets Skjæbne. Jeg tænker ogsaa, jeg gjerne vilde se Anders, jeg ser ham nu som Bagermester i Thisted, maaske som rejsende Bagersvend i Smyrna, og maaske jeg ikke ser ham førend hos Gud Fader i Himlen. Dog, det var ogsaa godt, endskjønt jeg gjerne vilde se Eder her paa Jorden, førend vi skal samles i Himlen. Men hvorledes det end gaar, saa ved vi Vejen og kjender det Hjem, den kjærlige Fader har beredt til os hos sig selv, og han vil selv boje vor Villie til at følge hans Vej med sin store Kjærlighed, som smelter Hjerterne. Nu vil mit Lys gaa ud, en anden Gang mere, naar jeg kommer til Smyrna, haaber jeg at faa Breve afsendte hjem til Danmark. Herren være med eder! God Nat! Nu er Klokken halv tolv."

„Fredag Eftermiddag den 25de var vi alle hos Missionær Schaufler, som boede prægtig, havde et stort Hus alene til sin Raadighed, en Kof fra Tyskland og to Tjenestepiger. Jeg skulde med for at passe Børnene;

men det var en lykkelig Historie. Pastor Hafs's Høflighed var nær ved at udarte, og Hr. S. syntes studs og kjed af hans Selskab. Omfider gif han ud at spajere med sine Børn, og jeg skulde med med vore. Jeg talte en Del med ham, saa godt jeg kunde, om Apostlernes Missionsfærd og navnlig om deres ringe Raar og Herrens Ord: mit Rige er ikke af denne Verden. Men han blev ved sit og mente, at en Missionær maatte ingen Betler være, saa regnede Folt ham ikke osv. Imidlertid udstrækker hans Virksomhed sig ikke videre, end at han holder Forsamlinger med Tykere. For har han haft nogle Jødebørn at undervise, men ogsaa det er forbi; og hvis han nu kun saa simpel ud og førte et ringe Hus, saa fik han vel slet ingen. Vi, d. v. j. jeg og Børnene drak The og gif hjem Kl. 8. Mad. S. tænkte for os og bad mig læse en Børdbøn paa mit eget Sprog. Det gjorde jeg; men efter at vi havde spist, tog Madammen sine „Kinder“ B. og V. fra Bordet, og Mad. S., hendes Børn og jeg holdt vor Undagt alene. Imidlertid gefalt dette Hus mig slet ikke. Det var saa missionarisk; og denne Stilhed dannede vore Børn Kontrasten til, saa Madammen og hendes Mand havde deres

store Mod med at holde Orden paa dem. Jeg stod ved Døren med Hatten i Haanden og fortalte mig ikke. — Nu har jeg Børnene i Seng og venter Herstabet Kl. 12. I Morgen skal vi ud at bese Konstantinopel.

Samme Aften skrev han følgende Brev til Maren: „Ofte og hver Gang jeg har set noget smukt, har jeg tænkt paa dig og paa mine øvrige gode Venner i Forballum, at det var slemt, de ikke kunde nyde den Glæde med mig. Indige Egne og skønne Bygninger har jeg set; men her at beskrive det eller noget af det, er et forgjæves Arbejde, thi saa megen Øvelse ved Pennen har jeg ikke, at jeg kan udmale det for dig. Dog har jeg i Unhalt-Desjau skrevet et Par Vers, som jeg her vil bedsjøje, for at du dog maaske kan sætte dig ind i mine Følelser ved at skue den Herlighed. Imidlertid ved jeg ikke, Maren, hvad jeg skal skrive til dig, der kan more dig. Peter har det ikke, som lille Kristen havde det, thi han maatte lystre mig; men naar Pastoren og hans Kone er til Stede, maa jeg lystre Peter, hvis jeg vil holde Fred, og du kan tro, Maren, at jeg er ikke nær saa frigerist som før. Desuden er Doris i denne Tid i meget slet Humør og taaler ikke at pirres ved.

og Drengen er rent af Lave, saa han ikke alene er Fader og Moder til Byrde, men ogsaa fremmede Folk. Derjom Mad. Hafs læste dette, vilde hun sige, det var Løgn; men du ved jo nok, at Folk elsker sig selv saa højt, at de tror, deres Lyder er Dyder. Det skal du ikke gjøre Maren; thi det lader faare ilde, men er ogsaa vanstelig at undlade Nu, lille Maren, faar jeg nok at ende Brevet, endskjondt jeg nok kunde have lyst til at underholde mig længer med dig; men mit Lys er kort, og Klokken er 10. Du er allerede i Seng for en Time siden og sover sødt, og Brevet maa bortsendes i Morgen med et dansk Skib fra Svendborg, som ligger i Konstantinopels Havn. Gud ved, hvor naar du faar det, maaste ikke for om et halvt Aar. Gud give, det maa træffe dig i bedste Velgaaende. Hils din Moder mange Gange fra mig, samt din Fader og dine Søskende. Frygt Gud og hold hans Bud, thi det bringer Glæde her og hijsket. Det er lettere at begynde nu end siden, og det vilde være mig en inderlig Glæde at se dig igjen, mere bekjendt med, hvad godt er, og mindre bekjendt med, hvad ondt er. Thi Synden er i Sandhed Folkets Fordærvelse; den ligger

for Døren for at besnære os i et ubevogtet
 Øjeblik, og selv de, som har en redbon Aand
 maa bekjende, at Kjødet er skrøbeligt. At,
 hvor skal vi bestaa for Herrens Ansigt paa
 hin store Dag? Vi maa blues for os selv,
 end sige da for ham, den hellige og retfær-
 dige. Ser jeg hen til Verden og dens Ugu-
 delighed, da tør jeg ikke tænke, at nogen kan
 bevares, men ser jeg hen til vor Faders store
 Kjærlighed, som sender sine Engle til Vagt
 ved vort Leje og sin Aand til Ledfager i vort
 Hjærte, da tør jeg tro det. Og i den Tro
 til dig, Maren, at du giver denne hans Hel-
 ligaand Rum i dit Hjærte, slutter jeg mit
 Brev i Herrens Navn, onskende og bedende,
 at han vil tage dig i sin Favn, lægge sin
 højre Haand omkring dig, at intet ondt skal
 komme dig nær. Jeg haaber, du gjør mig
 den Tjeneste, lille Maren, selv at gaa ind til
 Niels Andersen og hilse ham fra mig, at saa
 snart vi kommer til Smyrna og jeg har no-
 get bestemt at kunne sige ham om vore For-
 hold og Udsigter, skal jeg efter Løfte skrive
 ham det til temmelig udførlig. Du har ikke Be-
 hov at lade de andre se Brevet; thi det er
 skrevet til dig alene, og jeg haaber, du selv

kan læse og forstaa det. Hils ogsaa Jakob og alle de øvrige af mine Venner. Din Ven
Christen Kold."

Fra den 26de indeholder Dagbogen kun et flygtigt Udkast til et Brev til J. L. Knudsen, hvori Kold har afskrevet forskjellige Stykker af sine Rejseoptegnelser; men selve Dagbogen vilde han ikke sende hjem, fordi det var usikkert at sende den med en Skipper, og fordi han holder for meget af den til at kunne undvære den. Mandagen den 28de skriver han: Vi fik da altjaa Konstantinopel at se. De smalle Gader og de daarlige Husetager sig ikke godt ud i Nærheden. Vi saa det Sted, hvor der handlede med Slaver; det var gyfeligt. Vi saa hele Gader, hvor der var bygget brandfri Hvælvinger over, og hvor der var den ene Vod tæt ved den anden. Vi saa det Sted, hvor den sidste Sultan ligger begravet, indeni var en Have; og det var i Grunden det eneste skønne Sted. Vi saa den store Hule, hvor der i Kejsernes Tid var de skønneste Bade, men som nu brugtes til Bærktied for Silkespinderne. Da vi kom til en Moské, blev Pastor Hass staaende langt borte og turde ikke se ind; men en engelsk Kaptejn og jeg tog Mod til os og gik lige

hen til Døren. Vi saa en uhyre Mængde Lamper, som hængte i 1½ Mands Højde fra Jorden i smaa Pinde paa kryds og tværs. Hele Gulvet var bedækket med et Tæppe, og en Mængde Smaafugle spaserede derinde. Vi var oppe i Seraşkir-Taarnet. Herlige Udsigt! Konstantinopel overgaar alt i Verden. Vi saa en Del af Stortyrkens Slot, men det var dog ikke saa brillant. Alt i Konstantinopel maa ses i Frastand". Undervejs traf de en dansk Underofficer Mathiesen, der var gaaet over til Islam for at komme i tyrkisk Tjeneste, men skjønt Hafs i sin Egenkab af Missionær havde udtalt Ønsket om at saa ham i Tale, greb han dog ikke Lejligheden, da den tilbød sig. — Om Aftenen var de hos Missionær Schauffler, og Kold begyndte at saa lidt mere Respekt for denne Mand, da han var en sjælden Opdrager og kunde saa sine Børn lydige, medens Hafs's bestandig var saa ustyrlige, at Kold maatte have dem ind i et Kammer for sig selv.

Den 29de November brod Selskabet op fra Konstantinopel. Kold var om Morgenen ude at hente 1000 Pjastre (155 Kr.), som Hafs havde laant hos Missionær Schwartz, og om Formiddagen gif de om Bord. Præste-

familien tog første Blads, og Kold fik Dæksplads, men da Familien havde taget saa mange første Bladser, fik han efter en Del Besvær Udgang til 2den Rahyt. Inden de forlod Konstantinopel, havde de den Glæde at træffe et dansk Skib fra Taasinge, ført af Kaptejn Petersen, og han fik saa Brevene med hjem. Kl. 4 den 30te November passerede de Dardanellerne, hvis gamle Fæstninger var forfaldne, medens de ny var saa lave, at de knap kunde ses. Men Egnen var saare støn, især de mange Bjerge, baade fjærn og nær, med de forskjellige Farver og Belysninger, det blaa Hav og de mange Øer og Skibe. De saa Kameler græsse paa Markerne, og det var smukt at se, stjønt Kamelerne selv ikke er skjøne Dyr. Kold kunde ikke tale med Folk, da den eneste Lyfter, der var om Bord, var Mastinmesteren, som havde travlt nok, og han morede sig derfor med i Dagbogen at gjøre Afrids af Sofiamosteens Ruppel. Pastor Hass nød sin Bibe og sin Kaffe med megen Ro og bad Kold lade ham kalde op paa Dækket, hvis de skulde komme til noget Severdigt. — Endelig naaede de Smyrna Torsdagen den 1ste Desember i et dejligt Vejr og i godt Humør og tog ind i en Gæstgivergaard, hvor de snart

fit Besøg af den jødiske Missionær Colm, som Hafs havde Brev til fra Missionær Schwarz, og Samtalen gik livlig, idet Colm talte Engelsk og Hafs „opplukket Engelsk med Fransk og Tysk.“

Det første, Kold tog sig til, var at skrive følgende Brev:

„Kjære Niels Andersen! Allerede i Dag begynder jeg paa at opfylde mit Løfte med Hensyn til det lange Brev, som jeg vist ret let kan faa hjem, og jeg vil da fortælle dig først om Ankomsten til Smyrna.

Efter at jeg Natten til den 30te November havde sovet ret godt, og Dampskibet havde gaaet den hele Nat, stod jeg op Kl. 1 og skrev en Del i min Dagbog, hvorefter jeg gik op paa Dækket for at se efter Smyrna, men det var mørkt, og man saa kun en Del Lys paa Skjterne. Jeg gik da igjen i Seng, og det var let gjort, thi Sengen bestod af en Haardugs Madrass og en Haardugspude. Dog denne Nat havde jeg faaet fat i et Tæppe til at lægge over mig, saa jeg laa usædvanlig godt. Jeg sov til Kl. 8, men da jeg stod op, sagde man, at Smyrna var nær. Dog saa jeg intet andet end Bjærgene, som snævede i Skyerne, thi en tyk Taage var ned-

fæntet over Jorden og Havet. Snart skintede vi ogsaa Maesterne af de store Krigsskibe og endelig Husene, som ligger som Svalereder klifrede fast paa Bjærgene, det ene Hus oven paa det andet. Jeg stod lige i Farstavnens og lod mine Tanker flyve snart fremad og snart tilbage, snart ind i det ubekjendte Smyrna, drømmende om, hvad der mulig skulde foretages, snart tilbage til det velbekjendte Danmark, som jeg nys havde forladt, og hvor jeg hidtil har levet. Thi vel har mit Legeme været paa Rejsen og min Sjæl med; men mine kjæreste Drømme var om Danmark, thi mit Viggendesjæ er der. Endelig kastede vi Anker, kom i Land i en lille Baad og tog ind i en Gjæstgivergaard, hvor vi endnu er. Pastor Haas er i en noget religiøs Stemning og har Hjærtet henvendt med Tak til vor gode Fader i Himlen, der har bevaret os hidtil og skiftet os til vort Bestemmelsessted. Madammen og Børnene er ogsaa temmelig vel, og de bedste Udsigter i Henseende til det jordiske Livs Bekvemmelighed smiler os i Møde, at sige, naar vi kan faa Penge; thi alt, hvad man faar i Europa, er til Njops. Om Eftermiddagen var jeg ude at spasere med Børnene og gik da uden for Byen langs med den

lille Flod, som rinder i Havet tæt ved Byen, og det var dejligt, især de høje Bjerge, det ene bagved og højere end det andet, og det dejlige Klima, thi her er en Varme som midt om Sommeren hos os."

Fredag den 2. Desember fortsætter han: „I dag har der været 3 Missionærer hos os, en som er Missionær for Joderne og selv en omvendt Jøde ved Navn Cohen, en meget elskværdig Mand, en Tysker ved Navn Wolters samt en Englænder, der er Kapellan ved det engelske Kapel og desuden Missionær. De var vistnok alle dygtige Mænd, men havde ingen ihynderlig Indsigtelse. De tvende boede en Mil herfra i en Landsby, Budjja, og der blev talt en Del om, at vi maatte ogsaa skulde bo der. Men hvad der udmærker disse Missionærer er en sjælden Flid, thi de studerer flittig paa Sprogene, som de vistnok ogsaa for en Del her tilegnet sig, men det synes, som om Folkene er ganske begravede i materielle Interesser. Smidlertid kan jeg ikke have nogen Mening om nogen Ting derunder hørende, thi jeg kender ingen Ting endnu. Med Hensyn til Vægekunsten, da er her saa overfuldt med Læger, at de kun har faaet lidt Praksis hver, og Pastor Saks vil sikkert i

denne Henseende ikke udrette noget. For Resten forstaar jeg ikke, hvad vi skal leve af, thi Rejsen medtog 100 Rdl. mere, end der var bestemt. Der tales vel om at spare; men hvis der skulde spares, maatte der ske en Grundombæltning i det hele, som for menneskelige Øjne at se ikke kan ske. Du vil spørge mig, kjære Ven, hvori denne Ombæltning skulde bestaa, og jeg vil svare: Læs Apostlernes Gjerninger og følg Paulus paa hans Vandring fra Sted til Sted; se ham arbejde om Natten og prædike om Dagen; og hør Herrens Befaling til sine Disciple, hvis de vil gaa ud og prædike. Jeg talte med Pastoren i Aistes om, hvorledes jeg syntes, Missionsvæsenet maatte ordnes, at Missionærerne maatte tage Stav i Haand, vandre om og prædike for Folket paa Torve og Gader, paa Marken og i Husene, at de kunde give sig selv det Bidnesbyrd: Jeg har advaret i Tide og Utide, at ingen Sjæl kan kræves af min Haand. Mon Sjælen er af Jern og Staal mere nu end den Gang? Bilde der ikke findes en Sjæl hiit og her, som havde Øyst til at søge sin Hvile i den Herre Kristo? Ja, folte hans Missionærer i Mand og Sandhed det Kald fra ham, uden hvilket de hellere maatte

blive hjemme, da maatte Frugten komme til Syne; thi at have Troen til Salighed for sig selv og at være dens Forkyndere i fremmed Land er to forskjellige Ting. Lad os en Gang betragte det ene Ord „at afdø fra Verden“, og vi vil ikke forundre os over, at der findes flere Hedninger og Muhamedanere end Kristne; thi hvem er afdød fra Verden? Nej lad os bede og anraabe vor Fader, at han vil udgyde sin Mand over sine Sønner og Døtre, at de maa blive Staden paa Bjærget, der ikke kan skjules; thi den er sandelig skjult af den haarde Jordklump, som knuger det stakfels Kristenhjærte. Vi er bleven jaa verdslige, vi har faaet Nykker om, at Verdens Store skal agte os for den Storheds Skyld, der er i os: men vi tager fejl. Det er ikke her i Verden; men paa hin Side Graven skal de agte os, som de her i Verden have foragtet. Han var foragtet, vor store Forgænger, ja som et Menneske, hvorfor man lukker Djæne, var han foragtet, og han blev det til sin Død paa Korjet; men hos sin Faders højre Haand blev han ophøjet. Det er ingen Sag at modtage en Mand i sit Studerekammer, som kommer for at belæres. Det er ingen Sag at staa paa en Prædikestol og

se sig omringet af Tilhørere, der venter Visdommens Kjærne af vor Mund; men at gaa om fra Dor til Dor og prædike det himmelske Evangelium, som var Foderne til Forargelse og Grækerne en Daarlighed, hvor Haan og Spot nedregner fra alle Sider og kun en fattig Synder hijsk og her tager mod med Glæde — det er den Gjerning, som Herren har givet sine Apostler at gjøre. Jeg havde rigtignok tænkt, at en Missionærs Gjerning var ganske anderledes, men efter hvad jeg ser, er det som at være Præst i Danmark i al sin gode Magt, at føre et stort Hus og et godt Bord, holde lidt Forsamling om Søndagen og saa. — thi det maa jeg sætte ved, hvad de Missionærer angaar, som jeg lærte at kjende i Konstantinopel, ligesom sikkert ogsaa de fleste andre — en Jernslid i Studereksamen. Og det er store Ting; men en Udsending fra Herren med hans Lovs Forkyndelse for Menneskenes Born, han maa gjøre noget andet. Jeg udviklede, saa godt jeg kunde paa tysk, mine Anskuelser for Hr. Schaussler, en Würtemberger af Fødsel, nu amerikansk Missionær i Konstantinopel, men han mente, Folk agtede dem ikke saa, og Tidens Fordring tillod det ikke. Det var ellers en hel rar Mand, og

især havde han sine Børn optugtede, som jeg altid godt kan lide; men dette Punkt vilde han ikke høre noget om. Man siger, det er sværmerisk og Gud ved hvad andet; men jeg tror, Manden har ikke Kraft nok til at udføre det; thi Manden er vel redebøn, men Kjødet er skrobeligt. I Eftermiddag var den danske Konsul i Smyrna, Hr. de Jong hos for at spørge efter Hr. Pastoren, men han var netop taget ud til Missionærerne i Budjja, og Hr. Konsulen hilste da paa Madammen. Hun taler ikke store Ord, stakkels Kone. Hun har ondt ved at styre sine Børn, som gjør hende Livet broget nok“.

Her er Brevet til Niels Andersen, saa vidt man kan se, afbrudt, og i den første Maanedstid fik Kold det ikke sluttet; men det er rimeligt, at han har benyttet en Del af de følgende Dagbogsoptegnelser deri, inden han skrev den Slutning, som siden vil blive meddelt. Torsdag den 3die December var Præsten ude for at bestille Bohave, Senge og Sengesteder og deriblandt et Par kjonne Sofaer, men Kold var bange for, at det stakkels Danmark ikke skulde kunne betale det. Præsten vilde desuden antage forskjellige Sprog-lærere, leje et Bærelse i Dyen for at holde

Gudstjeneste for danske Søfolk, indrykte et Avertisement i det græske Ugeblad om, at han udbtog Folk af alle Stammer, for paa dem at øve sig i Lægekunsten o. s. fr. Den 4. lejede han af Missionær Wolters for 120 Rdl. aarlig et Hus, som var sammenbygget med Wolters eget i Landsbyen Budsjia; og da han Dagen efter fik 300 Rdl. hos Konsulen, var han i Uvisshed om, hvorvidt han skulde købe et godt Spejl til 40 eller et ringere til 6 Rdl. Kold sad imidlertid hjemme og læste Græsk og Engelsk; men han og Madammen kunde ikke enes om Borneopdragelsen. Hende vilde Borneene ikke lyde, men Kold noterede med en vis Selvfølelse: „endnu har jeg ikke befalet dem noget uden at blive adlydt.“ Tirsdag Middag den 6te holdt 4 Kærler for Døren for at føre Selskabet ud til Budsjia. Peter og Kold red paa det ene, Driveren og Botilde paa et andet, og de to bar Tojet. Præsten og hans Kone var bange for at ride og maatte altsaa gaa; men under Vejs kom Hr. Wolters dem i Møde paa et Kjel med udstafferet Seletøj med Berler og Snogpander, alt paa sin østerlandsk. Store Rækker af belæsfede Kameler kom dem langsomt i Møde, og Lyden af

deres Klotter havde noget sørgeligt, ensformigt, østerlandsk ved sig. Ja uden for Smyrna traf de et helt Karavanseraj med over 100 Kameler, Mulsæsker, Heste og Æsler samt deres tyrkiske og arabiske Drivere. De vilde tilbringe Natten under aaben Himmel. „Mit Hjerte grebes af en saare vemodig Følelse,“ skriver Kold, „jeg tænkte paa den store Herre, der en Gang i de forrige Tider holdt sit Indtog i Jerusalem. O, at vi med den samme Hjertedyngthed maatte holde vort Indtog i Asien, og at vor Udgang maa blive forherliget ved ham! Det var en skøn Aften. Himlen var blaa, og den nedgaaende Sol farvede de blaa Bjerge med et ubeskrivelig violet. Vi passerede Tyrkernes Kirkegaard, en stor Kypreslund, hvor man i Gravstenene tror at se Tyrkehoveder paa Binde; thi deres Gravmonumenter former de foroven som en Turban. Uvilkaarlig fo'r det Spørgsmaal igjennem mig: Herre! hvorfor gav du Tyrkerne dette herlige Land? Da vi var kommen over Bjergene, laa højt over os til Højre en gammel græsk Fæstning med mange Ruiner, bag os Smyrna med Havet og de mange Krigsskibe, til Venstre de i Skyerne ragende Bjerge og foran os Budsjaa, en lille venlig By med

en Mængde forfaldne Huse, hvoraf nogle var ganske i Ruiner. Det Hus, hvori vi skal bo, er en Del af en stor Gaard, som det engelske Missionsfælskab har kjøbt af en Tyrk.

I dag (den 6te) skal vi begynde vor egen Husholdning, og de foregaaende Dage er gaaede med at indkjøbe det fornødne Bohave. Spejlet til 400 Pjastre (nogle og tresindstyve Kroner) skal vi da have. Jeg har savet og hugget Brænde, baaret Vand, vasket Vinduer osv. Hr. Pastoren skal studere, men han bestiller ingen Ting uden den Time, han har Læren. Han ryger sig en god Sigar, thi han har nylig kjøbt sig en hel Kasse, og med den i Munden spaserer han omkring og ser til os alle sammen, hvorledes Arbejdet gaar, snart til Hr. Wolters, som studerer Tyrkisk meget flittig, snart til Madammen, som sjzler i Stuerne, og snart til mig. For Resten ordner han selv alle Ting, og Madammen er tit misfornøjet med ikke at kunne faa en Finger med i Spillet; men der er intet at gjøre. Han vil forstaa det alt; der er ingen Snak. Jeg kan ikke godt endnu lade den gamle Bane at snakke med, endstjont jeg ved forud, det nytter ikke. Dog tier jeg mestens itille og lader dem selv hytte det. Gud ved, om her nogen

Tid skal blive nogen Glæde for mig? Arbejde tror jeg, der skal blive nok, og det er endda ogsaa godt. Jeg har været syg et Par Dage; men Herren være evig lobet for den Sundhed, han igjen har stjænkert mig."

Næste Dagbogsoptegnelse er fra Suledag, og deri hedder det:

"I al den Tid har jeg ikke kunnet faa saa megen Tid tilovers, at jeg kunde skrive i min Dagbog. Og hvad har jeg da bestilt? Gjort 8 Rejser til Smyrna, spiset med Brændet og gjort en Del af den daglige Gjærning i Huset, hentet Vand og Brænde, besørget Kaffelovnen, som egentlig er et Urneste, gaaet Vrinder i Byen, fejlet Bærelserne osv. Hvad Humøret angaar, saa er Præsten i det hele taget i ret godt Lune, Madammen ligesaa, undtagen om Morgenene, thi da er hun rent fra Konjekterne og suærrer; men jo længer op ad Dagen, des bedre, og om Aftenen ejegod. Dog har en stor Modsigelsesaand faaet fat i hende, saa hun gjerne siger tværtimod, hvad andre Folk siger. Smidlertid tror jeg, man i det hele taget er tilfreds med min Flid og Duellighed som opvartende Kammertjener. Af Nyheder er i den senere Tid ikke passeret ret meget. Bort Riv hentrinder i stille Virksomhed, og Fortsættelse

paa Livet her og i Kjøbenhavn, at jige det huslige, er saa lille, at jeg ofte ikke husker andet, end at vi er i Kjøbenhavn. Madammen og jeg staar op Kl. 7½. Hun gjør Tild paa i Kjøkkenet og jeg i Stakelovnen. Mens hun færdes med The, borster jeg Skotojet. Hun trækker Vornene i Klæderne, og jeg forsyner Kjøkkenet med Vand, Brænde osv. Nu er Pastoren kommen op, Stuen er nogenlunde varm, og der drikkes The; men Diskursen ved Thebordet er ikke meget levende, thi de to Trediedele af Selskabet er noget forstemte. Saa gaar hun at spise med Middagsmaden, medens jeg sejer og nedstover i Bærelserne; derpaa gaar jeg til Brændet eller tomrer et eller andet ved Huset, hvis Træværk er i temmelig daarlig Forfatning, og saa begynder Høvearbejdet. Derpaa retter jeg an til Middagsbordet Kl. 1½, dækker Bordet og sætter Maden frem med Vandflasken og dertil hørende Glas til hver især, Vinflasken og Konjekten, som bestaar i Valduodder, Æbler, Trænuodder, Figenes og sommetider Appelsiner (gode store Appelsiner faar man her for 1 Rigsbanktilsling Stykket). Nu spiser man Middagsmad, som enten er en udmærket Kjødsuppe, Riisgrød med Wildsvinesteg, hvilket Kjød her koster

7 Afstik. Bundet, eller Grynjuppe med Skinke, og det er en Lykke, at Madammen er saa dygtig til at lave Mad; thi Græfernes Mad smager ikke os. Derpaa hysler jeg igjen en Smule, mens Madammen vasker op, idet jeg afdækker Bordet, henter Vand og Brænde osv. og gaar saa til mit Arbejde igjen. Om Aftenen sjer Madammen, Præsten læser Græst og jeg ligesaa. Kl. 10 $\frac{1}{2}$ gaar vi i Seng.

Det var den almindelige Dagsbegivenhed, men hvorledes vi bor, vil du ogsaa vide. Naar vi har passeret det store Bjærg mellem Smyrna og Budjja som er en Mil langt og den halve Vej saa brat opad, at man pustende og stommende naar det øverste Punkt, hvorpaa der staar nogle Ruiner af en romersk Borg, saa ligger Budjja for vore Fødder i en yndig Dal med sine teglbehængte Huse og store Pa-læer, som de store engelske Kjobmænd har bygget for at bo der om Sommeren; thi om Vinteren bor de i Smyrna. Saa vidt jeg kan skjonne, ligger B. østen for S. lidt til Syd, og der bor vi i den nordlige Del af Byen i en Gaard, der ser ud, som om den skulde udholde en Belejring. Den er rundt omgiven med tykke Mure og stærke Porte med svære Skodder og Slaer. Fra Porten af

gaar Grunden opad, da den ligger paa en Bakke, og saa snart du kommer ind ad Porten, ser du straks en Gadedør eller Hoveddør tilligemed to Fag Vinduer, inden for hvilke Hr. Pastor Hafs har sit Bærelse, og hvor han mener, han flittig studerer det græske Sprog. For at komme op til os, maa du passere en høj Trappe, da den nederste Etage er indrettet til Brænde, Pulterkammer o.s.v. (Hvis du skulde høre Madammen skjændes med Borneene, hvis Peter skulde bruge store Ord eller Botilde stampe i Jorden, saa skal du ikke blive bange; thi det gaar for sig flere Gange hver Dag, men det ender lykkeligvis almindelig med en forsigtig Retirade fra Madammens Side.) Jeg tager mig da den Frihed at føre dig ind i Stadsestuen, og skulde det Spørgsmaal falde ind: Hvad vil den Guds Mand med et forgyldt Spejl og Mahogni Bord i nyeste franke Smag, saa vil jeg svare: Ja, men det er en Præst her bor! Derfra gaar vi ind i Sovestuen med sine Tæpper for Sengene og Silfedynner paa Herrens og Madammens Seng. Men der er Hr. Pastoren med sin lange Bibe. Maaſte han behager at fordrive en Times Tid i Samtale med dig. Adio!"

Den 2. Januar 1843 hedder det: „Intet af Vigtighed er foretaget eller påseret. Hr. Wolters kommer med sin Kone ind til os og vores Folk til dem. I Kjøbenhavn blev der ikke, det jeg ved, ved vore Selskaber læst Prædikener osv.; men her har Sagerne taget en anden Vending. Maaarsdag om Aftenen var Hr. Wolters og Kone her; og Hr. Pastoren tog sin tykke Bibel frem og forelæste nogle Stykker, som han vidtloftig forklarede for Hr. Wolters; men han og hans Kone, som havde været tidligere oppe om Morgenen end vore Folk, var falden hen i den dybeste og „sænkeste“ Slummer, hvilket sandsynlig Hr. Pastorens Tale havde bevirket; og endskjont vores Madamme rullede og hostede for at vække dem, vedblev de dog ganske rolige til Enden, og Hr. Pastoren, som havde begyndt i en halv belærende, halv spogende Tone for at faa en Samtale i Stand, maatte vedblive i samme Tone, men fik naturligvis intet Svar. Forleden Dag fandt Madammen sig foranlediget til at anklage mig til Herren, fordi jeg en Gang havde søgt at svække hendes Tro paa Ufejlbareheden af dette herkuliske Foretagende, hvilken Anklage gav Anledning til følgende Samtale:

Præsten: Ja, Kold har jo stedse været en Smule Mistvivl i Henseende til det pæniære.

Madamen: Ja, hvis det endda var blevet derved; men Du husker nok, jeg fortalte dig det.

B.: Ja, det husker jeg nok.

Jeg: Dersom jeg ikke skulde tage meget fejl, saa var det baade Deres og Missions-Selskabets Mening, at en Missionær maatte ernære sig selv ved Ordets Forhyndelse, og at De navnlig derfor heller ikke skulde have Understøttelse mere end det 1ste Aar, mens De lærte Sproget; og dersom det forholder sig saa, da er mine Betænkeligheder i denne Henseende intet mindre end hævede.

B.: Nej, naturligvis; men dette var jo en Galenskab af Missions-Selskabet, som jeg ogsaa rent ud jagde dem. Fordi de havde faaet en noget bedre kristelig Anskuelse end det øvrige Europa, maatte de ingenlunde tro, at Missionsvæsenet kunde saaledes gaa for sig som i Apostlenes Dage. Smidlertid har jeg bragt i Erfaring, at det vilde være let for mig at komme i Forbindelse med et engelsk Selskab, og jeg kunde da godt levere mine Beretninger til dem begge. Dog vilde jeg jo

helst, at mit Fædreland alene skulde understøtte mig, og saaledes alene staa i Forbindelse med det.

Pastoren forærede mig paa Nyaaarsdag 3 spanske Dalere (godt 10 Kr) med den Bemærkning, at disse skulde jeg have til smaa Fornødenheder; thi Klæder og saadant skulde han nok besørge til mig. (Men de 100 Dalere i Lon???)“

I Julen havde Kold iøvrigt skrevet følgende lille Bije:

De søde Juledage,
den Børnejest,
med Nodder og med Kage,
den hjerte Gæst,
han banker paa jer Rude:
Luf op I smaa!
Det er saa koldt herude
i Sneen staa.

Rom ind! staa ej derude!
Vi oppe er!
Og hen mod frozne Rude
de alle ler:
Og Vintersolen skinner
paa hviden Sne,
og paa de røde stinker
smaa Engle le.

Den travle Flid er flygtet
 for stille Fred,
 Enhver sit Pals har røgtet
 med Trofasthed.
 Og selv den allermindste,
 som Robber Far,
 blev tro indtil det sidste
 og særdig var.

De nye Klæder bringer
 den Julegjæst;
 enhver af Glæde springer,
 som han kan hebst,
 og kom en 'iben Furre
 paa Traaden end,
 der tør dog ingen knurre
 en Dag saa væn.

Atter gif der omtrent en Maaned, hvori der ikke blev Tid til at skrive i Dagbogen, men Lørdag den 28de Januar hedder det: „I Aftes talte jeg med Pastoren paa hans Studerekammer, og min egenlige Hensigt dermed var at tilbyde ham min Tjeneste i en større Udstrækning end forhen og navnlig at spare ham for en Piges Kost og Løn, da han var i Begreb med at sætte en saadan, som her fordrer 50 Rdl. og en Del Klæder i Løn, og som dertil har en Mængde Festsdage, saa den tredie Del af Aarets Dage bliver

Festdage; thi ingen uden Grækerne søger Tjeneste; Jøder, Armeniere og Tyrker tjener ikke. Han tog med megen Delikatesse imod Tilbudet, og alt var saa meget godt. Min Dagsbestilling bliver da som følger. Forladende Sengen Kl. 6 a 6½ sætter jeg Thekjedelen paa, varmer Stuen og gjør den ren. Nu er Klokken lidt over 7, og Madammen kommer, saa sur som en Wedikebrygger, og hjælper mig ved Borddækningen. Derpaa borster jeg Skotojet, mens hun hjælper Bornene i Klæderne, og Kl. 8 er hele Mandskabet til Bords, undtagen Hr. Pastoren, som mestens drikker paa Sengen. Derpaa tager jeg af Bordet og begynder Skolen fra 9 til 12, og Tiden fra 12 til 2 er min egen, naar fraregnes at hente Brænde og Vand, at forsyne Mangelen og andre Ting. Derpaa dækker jeg Bordet, thi i den Tid har Madammen lavet Middagsmad; der spises, og derefter overtager jeg Bordets Afdækning og Opvaskning, besørger Bordet dækket og The tillavet om Aftenen og den sidste Opvaskning. I Mellemtiden reder jeg Sengene, henter Brænde, Kul osv., besørger Gulvene sturede, Natpotterne udbaaren, Herrens Klæder vaskede osv. Skolen begyndte ved Nyaar, og Eleverne er Peter

og Theodor Wolters. Min Vejleder ved Undervisningen i det tyske Sprog er Krauses Lehrbuch der deutschen Sprache für Schüler. Af Hr. Pastorens Ytringer i Afte's vil jeg kun fremhæve denne, at han ikke mere som denne Gang vil bytte Opholdssted (med Hensyn paa Syrien) uden først at se sig for og ved en Rejse at lære de nøjere Omstændigheder at kjende. Det kalder jeg klogt gjort af ham. Af Skade bliver man klog, men sjældn rig! For Rejsten studerer han nu temmelig flittig og gjør gode Fremskridt i Græksen.

Endelig meddeles Slutningen paa Brevet til Niels Andersen: „Nu vil jeg hermed se at ende mit Brev, thi Papiret er snart fuldt. Jeg kan da i det hele glæde dig og din Kone med den Efterretning, at vi lever alle vel. Dog tror jeg, at ingen af os lever saa vel som hos Eder, men at det især er Tilfældet med mig er jaare begribeligt, thi Hr. Pastoren lever i Haabet om en udstrakt Virksomhed og har sin Kone og sine Børn hos sig, ligesom han er en Mand, der ingen egentlige Venner har haft og altsaa ingen trænger til; thi ellers havde han fundet nogle. Madammen har nok i sin Mand, som hun naturligvis tror, vil hæve sig til en Glans lig

piteres, og sine Børn, hvis Tal hun vist snart vil forøge. Jeg derimod, som er for svag til at staa ene, føler dybt Savnet af mine Venner og ærgres mig for meget over Madamens Ubladelse, som kun er en Folge af hendes daarlige Humor; ligesom ogsaa den Bestjæftigelse, jeg er nødt til at foretage, saa længe vi ingen Pige har, ikke er saa meget behagelig. Imidlertid skal vi paa Mandag have en Pige, og da tænker jeg at begynde paa Bogbinderiet, som jeg haaber, Herren vil lade lykkes for mig, saa det baade kan være en interessant Bestjæftigelse og en god Indtægtskilde. Min Sundhed har været overmaade god, saa mit Udseende maaste endog er bedre end for, og det øvrige Selskabs har ogsaa været ret god, naar fravegenes hyppige Forkjølelser, Opstødninger, Tandpine osv. — Hvad Græsten angaar har jeg næmnet en Del Ord, hvorfor jeg ogsaa forestaar Indkjøbet til Huset. Mit Sprog er ellers en Blanding af Tysk, Engelsk og Græsk, hvormed jeg hjælper mig, saa godt jeg kan. Af det tyske Sprog har jeg næmnet saa meget, at jeg godt kan gjøre mig forstaaelig. — Nu hilse alle mine Venner Hilse dem alle, som du ved, mit Hjerte elsker, jeg kan ikke saa Blads

til de mange Navne. Hils din Kone og sig hende fra mig, at hun var det skifeligste Fruentimmer, jeg nogen Tid har været i Huse ved. Gud skjænk Eder et langt Liv, Fred i Hjærtet og Glæde af eders Born, og jiden, naar dette Liv er tilendebragt, et af sine mange Værelser, som han, for Verdens Grundvold blev lagt, beredte til Sine! Hils gamle Oldemoer, hvis hun ikke allerede er gaaet forud, samt Oldemoer i Randrup. Hils min Ven H. C. Botcher, og selv være du kjærligt hilset fra din Ven:
C. Kold."

Om den følgende Maanedstid, da hans hele Arbejde bestod i at holde Skole to Timer om Dagen, meddeler Dagbogen ikke andet, end at han begyndte at anskaffe sig en Del Bogbinderredskaber, og at han i et Brev hjemmefra fik den glædelige Efterretning, at Ludv. Chr. Müller var bleven Seminarieforstander i Snedsted. Men i de første Dage af Marts 1843 skrev han følgende lille Digt:

Jeg drømte, jeg var i den lille By,
hvor Solen nedsynker i Havet bag Den
og farver saa rød den blanke Sky,
som skuer sin Skjønhed igjen i Søen.

Den hjemlige Stilhed ret kvæged min Sjæl,
 jeg kyfte de Blomster saa smaa ubi Enge;
 de Dreng og Pi:er de vare saa vel,
 de spogte og lo i de grønne Bænge.

De Huse var røde af Solens Skin,
 de blæsende Skyer var gaaet i Senge;
 rødfarvet var Pigens skjonne Rind,
 fra Marken nys kom de solbrændte Dreng.

Den ganste Flok var mit Hjerte saa kjær,
 de Fædre og Mødre min' kjæreste Venner;
 en eneste dog laa mit Hjerte saa nær,
 hun gav mig en blaanende Krans af Kjærminde.

De Dine som tvende Forglemmigei
 hun plantede dybt i mit elskende Hjerte,
 at lyse de skulde paa dunkle Vej
 og smykke Haabets lysende Kjærte.

Sin rødmende Læbe hun lagde paa min,
 naar bange jeg spurgte: er min du, du søde?
 Min Haand hun klemte saa fast i sin,
 og Svaret i salige Kyss hændede.

Lo Demantsperler paa Rosenkind
 hun ofred sin Ven i Aftedsstunden,
 saa klare som Stjerner paa Himmeltind,
 som Duggens Draabe paa Blad i Lunden.

Med disse Kjærminde i Hjærteby
 — en cingere Plads de turde ej have —
 jeg rejste bort fra den lille By
 over grønnende Land og blaalige Have.

Tilbage jeg kom over Land og Sø
 fra Druernes og Kypresernes Lunde,
 i Børneskloften den fævre Mø
 mit ængstebe Blik ej finde kunde.

Da brast mit Dje i Graad saa heb:
 „Hun er vel vokset den Mø saa iager,
 „Kjærmindeerne kjendes hun ikke ved,
 „Hun lagde dem hen mellem glemte Sager.

„Og ifkun Barnet jeg elste kan,
 „de barnlige Blik og Ufkyldsminder;
 „har Kundskabens Træ hun smagt — for sand,
 den ydre Skjønhed er kun Ruiner!“

Da hurtig hun sprang fra grønne Hæl
 og lagde Fingeren skjælmst paa Munden:
 „Velkommen, du kjære! jag Sorgen væk!
 „jeg troede, vi legede Stjul i Lunden!“

Og Barnet var vokset som Bøgen rank,
 men Hjærtet var Barn endnu i Grundten,
 saa kjærlig hun til mit Hjærte sank,
 og al min Sorg var rent forsvunden.

Lo store Børn vi var og blev,
 som græb og lo og spogte tilsammen;
 jeg var hendes Lærer og hun Elev,
 den Spog os voldte saa megen Sammen

Saa drømmer jeg mangen Aftenstund
 ved Raanens Sten paa de dunkle Kypreser,
 mens Dhen ligger i stille Slund
 og Faarekamelen ved Bjærget græsfer.

Søndagen den 11te Marts skriver han: „Ja, kjære Venner, det er en let Sag at begynde et Foretagende i sit Fødeland; men at det er ingen let Sag blandt Fremmede, hvor man næsten slet ingen kan tale med, og hvor man ingen Venner har, det har jeg erfaret. Sagerne forholdt sig nemlig ikke, som jeg havde troet, og som alle sagde, at Bogbinderiet var ubrugeligt i Smyrna. Det er vistnok tværtimod et nærjont Haandværk her. Forholdene er tilmed ganske europæiske, saa det er en Nødvendighed at have en Pige i mit Sted, og da Hr. Pastoren vistnok i sin Tid vil faa nok at gjøre med at ernære sig selv, og jeg al Tid har bjærget for min Selvstændighed, har jeg ingen No kunnet have, førend jeg fik begyndt paa Haandværket, det vil sige begyndt paa at anskaffe Haandværkstøj. Men hvad Ulejlighed og Bekymring, jeg dermed har haft, er ikke let at beskrive. Der er nemlig her Haandværkere af alle Slags, men saa daarligere, at hvad de ikke 16 Gange har gjort, paatager de sig ikke letteligen, og dobbelt maa man betale dem saadant Arbejde. Vel indser jeg, at det vistnok billigere og bedre kunde været forskrevet fra Frankrig, men saa som jeg al Tid har haft for Øje, at en Fugl i

Haanden er bedre end ti i Luften, besluttede jeg at forskaffe mig her, hvad jeg kunde faa, og forskrive det øvrige. Til denne Hensigts Opnaaelse har Hr. Missionær Wolters hjulpet en Del derved, at han tilbød at skrive til en Ven, en Bogbinder paa Malta, for at han kunde forskaffe mig, hvad jeg endnu savnede; og i Morgen haaber han at erfare sin Vens Svar paa mit Forlangende. Herren gibe nu, at det maa blive efter Ønske! En 25 Rdl — en Sum af ikke ringe Betydning for mig, da det var min hele Ejendom — har jeg sat i de Dele, jeg allerede har faaet, og som er mig til ingen Nytte, hvis jeg ikke erholder det øvrige. Med Sandhed kan jeg sige, at jeg er syg af Længsel efter at begynde. Herre! du gibe din Raade til dette som til mine andre Foretagender; thi uden dig kan jeg slet intet gjøre.

Imidlertid vokser min Længsel efter Hjemmet, og jeg kan ikke bære mig for at skrive et daarligt Vers en Gang imellem, som jeg — saa daarlige de er — dog holder af, da de er mig et Udtryk for mit Savn.

Min Piges Længsel.

O, her er saa stille,
 o, her er saa sødt!
 Naens Bolger trille
 mellem Blomster blødt,
 himmelblaa dens Bunde,
 lysegrøn dens Strande;
 o! det gjor mit Hjerte længselsfuldt.

Muntre Sol, du Fribe
 ned bag Havets D,
 venlig ned du glide
 i den blanke So!
 Saa min Tanke glider,
 og mit Hjerte higer
 efter noget, som jeg selv ej ved.

Er det Dagens Konning,
 som mig nys forlod?
 eller Nattens Dronning,
 sølverhvid og prud?
 Er det Stjernetæppet,
 som jeg gjerne klippede
 til en Søndagskjole fin og ned?

Er det Fiole Bunde?
 eller Blomster smaa?
 Er det fremmed' Lunde,
 som jeg aldrig saa?
 Er det Guld hin røde,
 liben Sugl den søde,
 som mit stakkels Hjerte længe ti?

Nej, alt dette gyder
 Længsel i min Barm,
 saa min Laare flyder
 paa min Kind saa varm;
 thi jeg er saa ene,
 kun de kolde Stene
 kan jeg tolke Hjærtets Fryd og Ve.

Sommerfuglen Li:jen
 savner sedt i Lon
 og tør sige til den:
 o, hvor du er fjøn!
 Duen har sin Plage,
 kurrende paa Tage
 synger den sin Længsel, Fryd og Ve

Men jeg er saa ene
 med de Blomster sinaa
 og de kolde Stene,
 som mig ej forstaa.
 Havde jeg et Hjærte,
 som min Fryd og Smerte
 kunde de:le, o! da var jeg fro.

Jeg kunde saa gjerne lade være at skrive disse Vers; hvorfor ikke det? Men de skader jo ingen, og gavner de end heller ingen, saa glæder de dog mig. Det er nemlig saaledes, at naar Tankerne løber rundt i mit Hoved, saa synes jeg, at den Tanken er ørkesløs, hvorimod, naar jeg har sat den til Papir, kommer det mig for, at den har dog produ-

feret noget. Dette være min Undskyldning. Dertil kommer, at Vængslen saaledes har faaet et Slags Lust og derved opløser sig.

E. M. Kold,
Digter og Minnesanger
samt Huslærer og Bogbinder
i Subjia ved Smyrna.

Ved Siden heraf skriver Kold følgende „Gravskrift“ over sig selv:

Dette Menneske
gjorde nogen Gavn
og megen Skade,
var aldrig elsket,
men vel savnet,
kun kjendt af faa,
miskjendt af mange,
dommende strengt om andre
haardere dømt af dem.

14de Marts skriver han om Grækerne Faste: I 7 Uger for Paasken, som Grækerne kalder „den herlige Fest“, og hvori deres Glæde og Glædesytringer nærmer sig til Ga-lenstab, holdes en streng Faste, idet de ikke nyder andet end et Slags Urter, Oliven, Brød og Vand. Dette er temmelig besværligt for Husbonderne, idet der altsaa maa anskaffes andre Fødemidler end de almindelige, og mest fordi Follene i den Tid ikke

godt kan bestille noget ved denne Sultesøde. Om det nu er derfor, vi ingen Faste holder, eller det har andre Grunde, nok er det, Grækerne har det Mundheld om en Evropæer, der er gift med en Grækerinde: han er gift med en Kristinde. Da nu forleden Hr. Wolters Pige ytrede sig paa lignende Maade, spurgte Mdm. W. hende, hvad hun da ansaa dem for, om hun ikke ogsaa troede, de var kristne, endstjøndt de ingen Faste holdt. Men Pigen svarede ganske naivt af sit Hjertes Oprigtighed: Naar jeg skal sige, hvad jeg egentlig mener, saa tror jeg, de er bedre kristne end vi. Da Hr. og Mad. W. fortalte os denne Historie, svarede Hr. Pastoren dertil: Deri har hun sikkert ikke taget fejl. — For et Par Dage siden ankom et Par græske Præster fra en af Verne til Smyrna og tog ind i en Gæstgivergaard hos en Græker. Han satte da Spise for dem, overensstemmende med Faste-reglerne, nemlig Salat, Urter o. d. l.; men de forø gav, at de var udmattede af Rejsen og forlangte Kjødspise og kraftig Mad, som de da ogsaa fik. Men medens de spiste, sendte Bærten hemmelig Bud til Biskoppen i Byen og lod ham Historien sige. Han sendte straks et Par af sine Folk til Bærtshuset for at have

Bidner paa Sagen, og om anden Dagen lod han Præsterne kalde til sig. De kom ogsaa uden at aac noget, og Hr. Biskoppen eller maaſte Erkebiskoppen, spurgte til deres Befindende. De forsikrede, at de befandt sig ganske vel, men saa gif han til Sagen, og spurgte dem, hvorfor de havde overtraadt Faste-reglerne. De undskyldte sig med, at de var udmattede af Rejsen, men da hans Frettesættelser blev dem for droje, blev de stude og mente, han havde ikke noget over dem at sige, da de ikke stod under ham. Da blev han vred og lod dem kaste i Fængsel med Jern om Fodderne, og der har de nu ligget i en 6 eller 8 Dage; og om deres Stjæbne ved man ikke andet, end at den græske Konsul gjerne vilde løslade dem, men tør ikke."

I disse Dage ankom der ellers en Læge fra Bajern, der blev modtaget i Wolters Hus som Gæst paa Landsmandsskabets Begne, og som var en rask Mand paa 28 Aar, men temmelig flygtig. Han afmaled Tysklands og især Bajerens Regjeringer som saa despotiske, at han for sin Del ingenlunde onskede at leve i sit Fodeland; og som Bevis for sin Paaastand anførte han den Kjendsgjerning, at den bayeriske Regering tvang sine Luther-

og reformerte Underfaatter til at knæle for de katolske Proceffioner. Han havde nu i Sinde at nedsætte sig i Smyrna, endstjondt der alt var overfyldt, men han havde tidligere rejst om i Egypten i samme Trinde. Den 26de var Kold og Doktoren i Smyrna for at høre Wolters Prædiken, men som de red henad Bejen paa deres Væler — skal Kold senere have fortalt — spurgte Doktoren, om de skulde ride om Kap. Kold drillede ham med, at han ikke forstod sig paa at ride paa Væler, men derved blev Tysteren blot saa meget mere opsat paa det og pralede af, at han havde gaaet paa Ride-skole hjemme i Thyland. Nu vidste Kold imidlertid, at naar to Væler kommer i Fart bag efter hinanden, saa slaar det forreste bag op, og da de kom til en lang Bakke og begyndte deres Kapridt, saa sørgede han bestandig for at være i Hælene paa Doktoren, som saaledes gjentagne Gange blev Græsrytter, inden han vilde tilstaa, at han ikke kunde ride Væler. (I Dagbogen findes dog kun den korte Bemærkning, at Doktoren under Bejs faldt to Gange af.) — I øvrigt fortæller Kold, at der paa denne Tid viste sig en stor Komet, hvis Hale var saa lang, at den naaede fra Horisonten, hvor

Stjernen sad, lige til det øverste af Himlen. Den 24. April fik han sine Sager fra Malta med den engelske Biskop, som kom til Smyrna for at konfirmere Børnene og ordinere Wolters, og skjønt Sagerne var temmelig dyre, var K. dog vel tilfreds med dem og bad Herren give sin Velsignelse til dette som til hans øvrige Foretagender.

Den 26. April sendte han følgende Brev, hvortil Kladen findes i Dagbogen, men hvis Original fandtes blandt Pastor Algreens Breve: „Kjære Forældre og Søstende! Da der gives en temmelig god Lejlighed — nemlig med en dansk Matros, der gaar til England, hvorfra man let vil kunne bringe Breve med Skibslejlighed til Danmark — bør jeg ikke undlade at skrive Eder til, endstjondt jeg ikke har noget besynderligt at skrive om, hvorfor jeg vil holde mig til det almindelige.

1. Om Klimaet. Vi er nu Vinteren forbi, som vel er løbet af uden Sne og Is, men som dog har haft adskillige kolde Dage, omtrent som de i April kan findes i Danmark. Grønne Sager som Salat, Karse o. d. l. har man haft hele Vinteren, ligesom Jorden ikke overlades nogen Hvile som hos os, men bestandig maa frembringe noget, saa

mens man høster en Sæd, saaer man en anden. For nærværende Tid er her juldt Foraar, grønne Urter, Artiskoffer, Snitbonner og skredet Byg har man allerede haft i 3 Uger, alle Træer har Blade og Frugt, og Storkene, vore kjære Landsmænd, har allerede for en Maaned siden passeret vore Grænser i store Flokke. Landet er yndigt og Klimaet sundt, saa jeg aldrig har været sundere end her, hvor jeg næsten ikke har følt det mindste Fjdebefindende, hvilket og, paa enkelte Upasseligheder nær, er Tilfældet med den øvrige Del af Selskabet. Regntiden er nu næsten ovre, og i Dag har vi sandsynligvis den sidste Regndag. Dog er Regntiden ikke, hvad jeg havde troet, en bestandig fortvarende Regn; men kun en Gang om Ugen som i Danmark. Men i den øvrige Del af Aaret falder slet ingen Regn, hvorfor man maa vande Havevæksterne hele Aaret. Bort Peterjille, Salat, Agurker osv. er opkomne; Gulerodder er spiselige, og Vinranterne har Blade. For Resten leverer dette Land de samme Produkter som Danmark, saa som Hvede, Rug, Byg, Havre, Urter osv., men desuden ogsaa de sydeuropæiske Landes Frugter som Citroner, Appelsiner, Figner, Oliven, Mandler, en Masse af Honning og

Vin i Overflodighed o. m. m. Af Dyreriget findes Stude, Koer, Faar, Svin, Hæser og Heste samt alle de samme Fugle, man finder i Danmark, foruden vilde Dyr og Fugle, som vilde Oks, sorte Kæve, Algerhøns, vilde Gænder osv. Med Hensyn til Varmen, da er den som i Juli og August i Danmark, men om et Par Maaneder siger man, den vil blive svær. Bjærgene hæver sig til Skyerne og i Torden og Regnvejr slæber disse paa Bjærgtoppene, hvis øverste Del er de uhyre Sne-masser. Den mellemste benyttes til Græsning for store Gedeflokke, og den nederste Del er beplantet med Vin, som man her har til samme Pris som Ol i Danmark, hvorimod simpelt Ol fra Hamborg koster to Rigsbank-mark Flaasken.

2. Med Hensyn til Folkene, som bebor dette dejlige Land, saa ligner de formedelst de mange forskjellige Folkeslag og Sprog en sand Babels Forvirring: Tyrker, som eier Landet, Armenier, Græker og Jøder samt Egyptere, og forskjellige afrikanske Folk, som er tyrkiske Undersaatter, Europæere: Italiener, Fransk-mænd, Spaniere, Tyssere, Russere, Engelse-mænd, Hollændere og Danske, hvis Tal kun beløber sig til 6 Personer, nemlig en Halle-

magersvend fra Njøbenhavn samt den ganste Familie, hvortil jeg hører; og desforuden en Mængde Amerikanere. At denne Sammenblanding af Folk maa give en forunderlig Sprogforvirring, er indlysende, saa at enhver, der vil drive nogen Næringsvej her, maa kunne de tre Sprog: Tyrkisk, Græsk og Italiensk. Mit Sprogforraad er kun ringe endnu men udvider sig hver Dag. Paa det tyste Sprog kan jeg godt gjøre mig forstaaelig for enhver Tykker, og da her er mange af dem, saa man nok hjælpe sig. Af Engelsk kan jeg en Smule, og lidt mere af Græsk, saa jeg hjælper mig som jeg kan bedst; men vil Gud, saa kan jeg efter et Mars Tid nok komme efter det. Pastor Næs taler en hel Del Græsk og studerer dette Sprog flittig.

For saa vidt jeg kan skønne, er Tykkerne det respektabelste Folk her paa Stedet, godmodige, tro og meget gjæstfri. Grækerne derimod er under det vilkaarlige Tyrkeherredomme blevet underjundige og bedrageriske, stolte af deres Kristendom, som ikke har meget at betyde og mest bestaar af Ceremonier, Korsen og Fasten o. d. l., ligesom de har en umaa- delig Mængde Festdage, hvilke kommer deres Ulyst til at arbejde til Pas; thi i 8 Dage

før en saadan Festsdag har de Faste, og i Faste-tiden maa de ikke arbejde. Jøderne her er som over alt Guldkalvens Dyrkere. De afrikanske Folk kommer slet ikke i Betragtning, da de alle er Slaver, men Evropæerne fører Herredømmet formedelst deres Rigdom og politiske Magt over Tyrkerne, saa her bestandig ligger evropæiske Krigsskibe i Havnen for at beskytte Handelen og iagttage Bevægelserne. For Rejsen er det kun Skrabet af Evropæere, som her har bojat sig, saa de i Uderfundighed og Mammons Trældom kappes med Jøder og Græker, endstjønt de dog næppe har naaet den Guldkommenhed; thi de onsker dog Skin af Ret, medens Jøder og Græker ikke bekymrer sig om sligt.

Med Hensyn til vor huslige Stilling lever vi meget godt, har et godt Forlig og en god Sundhed. Jeg har i disse Dage bekommet en Del Bogbindermaterialier og Medskaber fra Malta, hvor Englænderne har deres Oplagssteder, og haaber saaledes i næste Maaned at begynde et lille Bogbinderi, som jeg haaber med Guds Hjælp vil kunne betale sig. Dersom jeg lever til næste Mar, saa haaber jeg ved denne Tid omtrent at foretage en Rejse til Jerusalem for at se de Steder, hvor vor

Herre og Konge vandrede i sine Njodsbage til vore Sjæles Frelse. For Resten tænker jeg desværre, at Pastor Hass bliver nødt til om et Par Aar at vende tilbage, da Missionsfælleskabet ikke ser sig i Stand til at udrede Omkostningerne, som aarlig vil beløbe sig til 1200 Rdl. Rimeligvis følger jeg da med, dersom ikke Bogbinderiet skulde gaa særdeles godt; thi i dette Tilfælde blev jeg maaske et Par Aar længere. I al Fald om en 4 Aar kommer jeg igjen tilbage. Dersom I skulde have Lyst til at skrive mig til, da maa I skrive tæt paa tyndt Papir og forsegle med en Oblat, for at det kan være let, og dernæst sende det til Hr. Magister Lindberg og bede ham at aflevere det til det udenlandske Departement samt forsyne det med en fransk Udskrift. Bed dette vil Hr. Algreen vist være behjælpelig.

Hilsner mine Venner paa Korsø og Hr. Seminarieforsøger L. C. Müller. Blandt de glædeligere Efterretninger, vi har modtaget fra Danmark, er den, at han blev kaldet til Suedsted.

Herren være med Eder alle, at hans Land maa berede Eder til det himmelske Borgerkab.

Eders lydige Søn og kjærlige Broder
Christen Rold.

Paa samme Tid skrev han følgende Brev til Knud Knudsen i Forballum: „Kjære Knudsen! Et meget kort Brev faar jeg kun Tid til at skrive til Dem; men Niels Andersens er saa meget des længere og giver de Oplysninger, som jeg her hverken har Tid eller Lyst til at gjentage. Altsaa: Hr. Pastor Hass studerer flittig paa det Græske og kan saa temmelig tale med Folk allerede; han har en Del Patienter og vist ikke saa ringe Held; men da de mestensdels er fattige Folk, saa giver det ikke noget i Kassen; og heller ikke har han Lyst eller maaske ikke Mod nok til at tage fat paa Doktoriet med Kraft, da han saa maaske endda kunde fortjene en Del dermed. Nu, jeg kan heller ikke sige, at det er saa behageligt for ham som Missionær at ernære sig paa denne Maade. Men han har i disse Dage faaet et Brev fra Missionssekselskabet, hvori der ikke gives ham det bedste Gaab, saa han endog med Nød og næppe kan holde sig her et Aar foruden dette Aar, hvorom Alford er gjort, og som nu er halvt til Ende. Smidlertid vil han vist opbyde alle Midler, der staar til ham, for at blive her i et Aar til, altsaa 2 Aar i alt og 1½ Aar til den Tid, vi har været her. Da han forleden Dag talte med

mig derom, som han ellers aldrig gjør, endstjont vi forliges overmaade godt, ytrede han, at han maaste om 1½ Aar faa sig nødt til at vende tilbage, hvortil jeg svarede, at det var meget ubehageligt for ham, da Uren er Skovens færeste Træ, og efter min Mening om Tingen var det en mindre ærefuld Ende for en saadan Sag. Men han trostede sig med, at det ikke var hans, men Missions-selskabets Sag at bære den Skam, hvis det var nogen. Hvorom alting er, vil han af Mangel paa Penge ikke kunne holde sig længe her, især da han ikke vil forbinde sig med det engelske Missions-selskab og endnu mindre med noget andet. Forresten har han vist stor Flid og gjort gode Fræmskridt i sine Studeringer og i det hele gjort, hvad der staar i hans Magt. Men hvad Sagen kunde blive, hvis han blev her, er ikke let at bedømme, al den Stund Fremtiden ligger alene for Herrens Dje og Menneskene vel kan spaa, men Gud alene raader. Vel kunde jeg udtømme mig i Gissninger den Sag angaaende, men jeg tror, at i en Sag faa vigtig og vanskelig som denne „er det bedste at lade være“.

Det Afsnit af Brevet, som handler om hans personlige Forhold og Planer falder saa

temmelig sammen med det tilsvarende Afsnit af Brevet til hans Forældre; men i en Efter- skrift skriver han: „Madammen er frugt- sommelig og til Dels som en Følge deraf i et saare profaisk Humør. Børnene er temmelig af Lave og er hartad ved at ødelægge deres Moder. Min Bestilling, at gjøre Indkjøbet til Hus- holdningen, bliver ved Madammens slette Hu- mør temmelig besværlig, da jeg ikke forstaa- mig paa de forskjellige Ting, der bruges i en Hus- holdning, Kjød, Flæsk, Bølse osv., da jeg ikke er det græske Sprog saa mægtig, som i mange Tilfælde kunde gøres fornødent, og da hendes Smag er vanskeligt at træffe. Thi hvad er omstifteligt som Kvindesind, byrdefuldt som Kvinderegimente og urimeligt som Kvinde- ræsonnement? Hr. Pastoren rejser i Maj Maaned til Grækenland for — som han siger — at øve sig i Sproget. I Smyrna gives der omtrent 10000 Grækere; om der gives flere i Grækenland ved jeg ikke. — Grækerne har nu tilendebragt deres Baaite med uhyre Støj og Larm. Om Morgenen vakktes vi kl. 3 af en stærk Kanontorden, ledsaget af en hel Hob Geværstød, Ringen med Klokkerne og anden stærk Alarm, f. Eks. Banken paa Jærnblokte, Trommeslag osv. Da var Kristus

opstanden, og Grækerne gif alle Mand i Kirke, hvor det gif til med Hujen og Strigen. Alle raabte i Munden paa hinanden: „Kristus er opstanden!“ og Pistol- og Geværskud lod rundt om i Kirken. Præsterne læste Tekster og Evangelier, Kordrengene sang, og alt gif lystig. Derpaa maatte de hjem at æde, thi i 7 Uger før Paaske nyder de ikke andet end Vand, Brød og Oliven, lidt Salat og grønne Sager. I Smyrna var nær blevet et Slags Oprør, idet nogle Jøder gjorde Spektakler ved Kirken, brød ind i et græsk Hus og gjorde Oprør. Derpaa overfaldt Grækerne Jøderne, og en 10 Mand blev farlig saarede. Endnu, skjønt det er 14 Dage siden, horer man Spektakel og Slagsmaal paa Gaderne, og i Gaar kom tvende Grækere flygtende ind i vor Gaard, da Tyrkerne var efter dem. Hr. Wolters Tjener skjulte dem, og Kl. 11 om Natten kom de bort. Om Morgenen kom jeg ind i Hr. Pastor Hafs's Bærelse og saa begge hans Pistoler ladte, hvilket han siden fortalte, at han havde gjort om Natten for deres Skyld, men der var kun 4 Hagl for hver. Hils mine Venner, at jeg lever ret godt, tænker paa dem og Danmark hver Dag og haaber ved Herrens Billie at vende tilbage og træffe dem i bedste

Velgaaende, hvortil Herren give sin Naade og Veljignelse."

Den 11. Maj afrejste Pastor Hafs til Grækenland, og den 13de begyndte Kold at arbejde som Bogbindermester. Hans første Kunde var Hr. Wolters, men nogle Dage senere kom et Par andre engelske Præster, Louis og Meredith, saa K. den 29de kunde notere, at han havde fortjent 100 Piaſtre (omtrent 15 Kr.) Første Pinsedag, den 5. Juni, da han mindedes, at „Bennerne i Kjøbenhavn var i Kirke for at høre Pastor Grundtvig om den Helligaands Udsendelse“, skrev han et Brev til den foran nævnte Skrædermester Leidersdorff, og fortalte deri lidt om Rejsen, om Pastor Hafs Pengeknapthed og om det engelske Misſionsſelskabs rigelige Underſtøttelse til sin Misſionær Hr. Wolters, nemlig 1800 Rdl. om Aaret, fri Bolig med Have, fri Underviſning, fri Boger o. s. fr. Men derpaa fortsætter han: Hvad Misſionsvæſenet angaar, da synes mig ikke, at der vil kunne udrettes noget ſynderligt i den Retning, i det mindſte ikke her; thi Folket er for det første temmelig stolt af sin egen Kirke, som det i Sammenligning med de andre Kirker i Kriſtenheden kalder uforlignelig, og for det andet er det

faa gennemtrængt som vel muligt af materielle Interesser, faa det vejer al Ting efter Pjastre. Desuden har den franske Oplysning gjort sig gjældende hos dem iblandt Grækerne, som man kan kalde dannede, og Almuen gjør sine udvortes Ceremonier bag efter Præsterne med en Mandsløshed og Tankeløshed, som næppe har sin Mage. I verdslige Ting og især i Bedragerier er de derimod maaste endnu videre end Joderne; men med Haandværker og deslige staar det saare slet, og Dovenskab er deres Hovedtræk. Uvidenheden er temmelig stor, saa j. E. vor Pige, der er 14 eller 16 Aar, ikke ved, hvor gammel hun er, ikke ved, hvor meget 5 og 5 er, ikke kjender et eneste Bogstav og naturligvis aldrig har prøvet paa at skrive, endskjont hun snarere kan siges at have et godt end et daarligt Anlæg og tilvisse staar over de middelmaadige. Hun hedder Parastibulla. Hvad mig selv og mine egne Sager angaar, da har jeg med megen Besvær faaet mig anskaffet et ret godt Sæt Bogbinderværktøj, som i det hele har kostet 1500 Pjastre — en Pjaster er godt 7 Rigsbankskilling — og nu arbejder jeg hver Dag fra Morgen til Aften, naar undtages 1½ Time, da jeg læser med Peter, og saa den Tid, jeg

bruger for at gjøre Indkjøbet til Huset. Hvad Bogbinderiet angaar, bliver Arbejdet her godt betalt, saa hvis jeg kan faa Arbejde nok, kan jeg godt ernære mig derved. Jeg har kun arbejdet en Maaned, saa jeg kan ikke sige meget derom endnu; men hvad Arbejdet angaar kan jeg gjøre det baade snukkere og bedre samt billigere end det her bliver gjort, saa naar Herren giver sin Velsignelse dertil, vil den Ting nok kunne passere. Den største Banfelighed, der hidtil har modt, er Sproget. Der tales vist i Smyrna en 20 forskjellige Sprog, men jeg kan kun klare mig med det Tyiske; thi skjønt jeg ikke kunde det, da jeg forlod Danmark, kan jeg dog nu saa temmelig forstaa enhver Samtale paa dette Sprog, ligesom jeg ogsaa godt kan gjøre mig forstaaelig for enhver Tyiser. Af Græsk har jeg læst de 5 første Kapitler i Johannes Evangelium; men de Ord, der staaar til min Raadighed, er meget faa, skjønt de efter Haanden formeres. Af Engelsk kan jeg ogsaa en lille Smule, saa jeg staaar mig dog igjennem. Paa Tyrkisk kan jeg tælle til 10 und nichts weiter. Pastoren har flittig studeret det Græske og taler det temmelig godt.

Under 21. Juni indeholder Dagbogen en

Afskrift af et tykt Brev til Missionær Schaußler i Konstantinopel, hvori Kold paa det bedste anbefaler sin Kunstfærdighed og Prisbillighed som Bogbinder; og den 18. Juli meddeles det, at Pastor Hajs's Lærer, Dr. Lampisiz, havde tilbudt Kold fri Undervisning i Græsk en Time om Ugen, og at denne Undervisning tog sin Begyndelse den nævnte Dag. Af Breve fra Præsterne Fenger og Bojsen fik de at vide, at Grev Knuth var den eneste Stormand i Danmark, der interesserede sig for Pastor Hajs's Mission, og at Missionselskabet havde i Sinde at yde Bidrag til Missionen i Grønland og de danske Besiddelser i Afrika, hvilket bragte Hajs til at udtale, at Selvfabet ikke kunde udrette noget, naar det saaledes splittede sine Kræfter. Han havde imidlertid jaæet tilstaaet 1100 Rdl. for næste Aar, og han glædede sig over, at han stod i temmelig Anseelse hos sine græske Bekjendtere, som „bestyldte ham for at være en Filosofo“. Men efter Kolds Formening indskrænkede dette Bekjendskab sig til Brodrene Lampisiz, i hvis Tidsskrift „Philologia“, han havde skrevet en hel Del, mest nygræske Oversættelser f. E. af Joh. Ewalds „Lykens Tempel“. „Dette Tidsskrift,“ skriver Kold, „har han i Sinde at

understøtte, for som han siger, at bruge det som sit Organ, indtil han har erhvervet sig Publicitet. Thi da vil han skrive et Par Bjecer, hvis Størrelse endnu ikke er bestemt, men som skal indeholde en Udfordring til det græste Folk, lige fra Kongen til Betleren, begge inklusive. Han siger, at her er han paa sin Plads, thi han har skrevet mere i de 6 Maanedes her end i al sin Tid i Danmark. Med Englænderne kommer han derimod ikke godt ud af det; thi de er ham for stolte og butte. Ved Paasketider kom saaledes den engelske Biskop fra Malta for at konfirmere Bornene, og Hr. N. gjorde i den Anledning store Tilberedelser og iførte sig bl. a. sin Ornat for at bivaane Gudstjenesten i den engelske Kirke en 2 eller 3 Søndage i Forvejen, for at Englænderne ikke skulde blive bange, naar Dagen kom til Konfirmationen. Først skulde imidlertid den engelske Kirke i Budjja indvies, og Hr. Pastoren iførte sig al sin Stas, men kom temmelig ærgerlig hjem, da man ikke en Gang havde talt et Ord med ham; og i Smyrna ved Konfirmationen gif det ikke bedre".

Kold affar ved denne Tid til stor Sorg for Madam Gass al Forbindelse med hendes Born, men han vedblev ikke desto mindre at

at følge Præstefamiliens Liv med samme lidt ironiske Opmærksomhed som tidligere. Saaledes fortæller han den 25de Juli følgende Historie om „Pastoren og Kyllingerne“: Hr. Pastor Hajs har som Læge her paa Stedet gjort den Erfaring — eller maaske haft den for, men først her gjort den bekjendt — at smaa Kyllinger bør mades ved at stoppe dem Foden i Næbet. Han har tillige selv udført denne vanskelige Praktik, idet han i mindre end en Time bragte det dertil, at vedkommende Kylling beholdt det saaledes indstoppede i Munden mere end et Minut, før den igjen udspjttede det. Jeg selv var den ganske Scene overværende og noterer mig dette, for at jeg, om jeg selv en Gang skulde blive Ejer af Kyllinger, kunde bruge samme Methode. Imidlertid vil denne Opfindelse, hvis den bliver publiceret, fremkalde en temmelig Revolution i den Vren af Husholdningskonsten, ligesom der ogsaa nødvendig vil fremkomme et nyt Kuld af studerte Embedsmænd, da en Lægmand umulig vil kunne paatage sig dette saa vanskelige Arbejde. I Morgen eller maaske i Eftermiddag skal Forøget gjentages. Desuden har Hr. Pastoren gjort adskillige Opdagelser i den femte Kogekunst, som siden

vil blive meddelte. Verbodigt C. Kolb. Amanuensis og Hofmester". Om den 26de August skriver han: Denne Dag vil altid i de Hassianske Aarbøger blive betragtet som en Dag af første Rang, idet Fruentimmerlauget paa den blev sammenkaldt om Formiddagen Kl. 9. Odersken, den gamle græske Maria, tog Sæde med Bidsderne Madammerne Wolters og Alexander; og da Lavget var sat, ventede man kun med stor Forventning paa, at Mesterstykket skulde bæres frem til Bedømmelse. Efter Symptomerne at domme, maatte det ikke vare længe, skjønt der var en Smule Uenighed imellem de Indviede i Henseende til Tidsbestemmelsen. Endelig kom den bestemte Tid. Stykket blev antaget og henført i den store Geschlechtsprotokol under Rubriken „Foemina". Mesteren modtog Efterretningen og nød med tilsyneladende Glæde den Berømmelse, der med Rette tilkom ham for den Smag og Kunstfærdighed, der saa meget udmærkede Stykket. Hovedpersonen er for saa vidt vel. Selv har jeg ikke set Mesterstykket; men efter andres Sigende skal det være juldendt. Bevidne kan jeg, at det har en smuk Stemme og ikke daarligt Gehør.

I et Brev til sine Forældre skrev Kolb

den 14. September, at han med Hensyn til Sundheden ingensteds havde befundet sig saa vel som i Budsjaa, hvor han end ikke havde haft Tandpine en eneste Gang. Han var kommet saa vidt i det græske Sprog, at han til Nød kunde fortælle om, hvorledes det saa ud i hans Fædreland, og det var altsammen fremmed og forunderligt for Folk herne. Desuden betalte Pastor Hajs Grækeren Lampis for at give Nød en Times Underretning om Ugen, og denne gav ham saa en anden Time frit. Tyff talte han med Færdighed, om end med mange Fejl, men han haabede dog i den kommende Vinter at lære det nogenlunde, da Hr. Wolters tyffe Huslærer hver Uften skulde undervise ham. Men han tilføjer: Da Hr. Pastor Hajs egentlig ikke har mig fornøden, og jeg dog ikke er saa meget dristig ved alene at nedsætte mig i Smyrna, er det i det mindste for Djeblikket min Tanke at indtræffe i Danmark i Sommeren 1845 og det af flere Grunde. Saa længe som jeg nemlig kan være hos Pastor Hajs, gaar det godt an, og hos ham kan jeg blive til December 1844; men da maa jeg nedsætte mig som Bogbinder i Smyrna, og selv om jeg maaſte nok kunde slaa mig igjennem, ja endog

samle Penge, hvilket er meget sandfynligt, saa var det dog ubehageligt at være i en Stad som Smyrna, hvor al Ting er i Uorden, og hvor man ikke saa let som i Kjøbenhavn eller andre evropæiske Stæder kan opnaa de Fornødenheder, som et Menneske kræver for at leve tilfreds, nemlig Omgang med ordenlige Folk, ordenlig Mad og Drikke osv. Thi uden dette kan et Menneske let forfalde til et uordenligt Levnet, og om ikke det saa dog tabe det indvortes Menneske, der trænger til saa meget des mere Pleje, jo svagere det er.

Der næst har det bestandig kun været min Tanke at henleve nogle Aar af min Ungdomstid her, for at lære noget og samle en Del Erfaring, hvilket man unegtelig bedre er i Stand til under mine nuværende Omstændigheder end i de Forhold, hvori jeg levede i Fædrelandet. Og saa følte jeg den Gang dunkelt, hvad jeg nu tydelig ser, at min Rejse og mit Ophold her var en Forelse og en Tilstikkelse af den kjære Fader i Himlen, som ser, hvad ethvert af hans Børn trænger til, og beskymrer sig med faderligt og moderligt Hjærte Flv om den mindste af dem. Hvad hans Hensigt dermed kunde være, om jeg skulde gaa tilbage eller blive her for bestandig, tror jeg

nu at han kjærlig har vist mig og det egentlig i rette Tid. Til Foraaret bliver jeg, om Herren lader mig leve, 30 Aar gammel og er altsaa i min bedste Alder, i den Alder, da en Mand skal virke noget. Den forrige er Væretiden, som jeg saa vel som saa mange andre med Blufsel maa bekjende ikke at have anvendt saa vel, som jeg burde. Dog ser jeg ikke rettere, end at den Fader, som noje kjender Hjerterne og altsaa ser, hvad vi har behov, har for en stor Del opnaaet sin naadelige Villie med mig hidindtil, saa hans Hensigt med mig (min Salighed hijsket og min nødorstige Lykke her) i det hele endnu vil kunne opnaas. Min Mening er altsaa den, at mit 30te Aar for mig er den bedste Tid til at vende tilbage; thi blev jeg længer, f. Ex. til det 40de Aar eller saa, var det temmelig sent, især om jeg skulde saa i Sinde at gifte mig, som dog er Mennekkets Bestemmelse i Verden. Altsaa, hvis Gud vil, og jeg ellers beholder Sundhed, og ikke store Forandringer indtræffer, vil jeg i Sommeren 1845 have den Glæde at se mit elskede Fødeland, som er mit Hjærte inderlig kjær, samt de saa, som har kjendt og elsket mig, hvoriblandt jeg først og fornemmelig regner Eder.

mine Forældre og Søskende! Herren i Himlen, som alene er i Stand til at bevare sine Børn paa Jorden, give sin Naade til, at jeg maa træffe Eder i bedste Velgaaende! Gjenfjernet Dag vil da være en af mine glædeste Dage.

Alt, hvad jeg egentlig har at sige, er hermed sagt, men jeg tror dog at burde tale et Par Ord om Hjemrejsen, som for Eder, der er med saadant temmelig ubekjendte, maaske vil synes alt for farlig. I Henseende til Pengesværet kan den hele Rejse bekostes med 100 Rigsbankdaler. Til Fods kan den gøres i 2 Maanedes, men jeg behøver ikke en Gang saa meget dertil, da jeg agter at gøre den halve Del til Søs, hvilket baade er mindre bekosteligt og mindre farligt. Pengene maa Pastor Hass efter Afkøbet betale, men det er ogsaa mit sikre Haab i dette Navn at fortjene saa meget ved Bogbinderiet. Det vilde desuden være en let Sag at faa disse Penge til Laans hos en af mine Venner i Danmark, som for længe siden har tilbudt det, og endelig har jeg lært et Haandværk og er Svend paa det. Jeg har mit Lærebrev og kan altsaa i en By fortjene saa meget i et Par Maanedes, at jeg kan rejse til en anden; og desuden har jeg 1 Specie i Geschenkt i en

hver stor By i Tyſkland, hvor der ikke er Arbejde for mig. Jeg tror altsaa at have godt gjort, at der i denne Henseende ikke vil rejse sig nogen Vanſkelighed, da vor Herre ſaa ſaa længe i Forvejen har banet ſaa mange Veje. Med Hensyn til Befordringen har jeg tænkt mig Sagen ſaaledes. Jeg gaar med Dampſkibet eller et Sejlskib herfra til Triest; det er 300 Mil og koſter med Dampſkibet 15 og med et Sejlskib 10 Specier; og hvis jeg vilde gaa nu, kunde jeg ganſte frit komme med et tyſt Skib til Hamborg. Men er jeg forſt i Triest, da har jeg min Gud paa tyſt Grund, hvor jeg kan tale med hver Mand, og hvor Vejene er lige og banede. Derfra til Danmark er 200 Mil, og 6 Mil om Dagen, ſom jeg godt kan ſpajere, giver altsaa 1 Maaned. Nu vil jeg ſige, at Rejſen gjøres i 2 Maaned, og at jeg har 30 Specier i Lommen, altsaa en Rdl. til hver Dag til Spiſe og Drikke, ſaa kan jeg ſikkert godt komme ud af det dermed. Viſt er det, at jeg kunde kjøre for den ſamme Pris, da jeg ſaa kom ſaare hurtigt aſted; thi med Hurtigpoſterne kunde jeg gjøre Rejſen i 8 Dage; men da fik jeg ikke ſet mig om, hvilket immer har været mig en Hovedſag. — Jeg ſlutter altsaa mit Brev i Herrens Navn.

idet jeg anbefaler Eder og mig i Herrens Baretægt. Amen! Hils mine Venner paa Morso og i Snedsted, især L. C. Müller. Herren være med dem og os alle. Amen! Eders lydige Søn og kjærlige Broder.

Christen Kold."

Derefter indeholder Dagbogen et ikke afsendt Brev til Mad. Knudsen i Forballum, hvori han som sædvanlig priser de fire Uar, han havde tilbragt der, og udtaler, at de stod langt over de følgende, især hvad Behagelighed angaar. „Dog maa jeg tilføje, at den kjære Fader i Himlen endog i dette Stykke har vist mig Prover paa sin store Naade, thi disse, om jeg kan kalde dem Trængselsaar, er visseelig saa ganske nødvendige for mig, at jeg maatte endog uden dem var gaaet til Grunde. Stedse har jeg længtes efter Hjemmet, dog uden at denne Længsel har været mig til Byrde. Den har mere været mig en god Berusning, en mild Hændragen til mit Fødeland og mine Venner, især om Søndagen eller Fesjdagene, naar jeg ikke arbejdede. Hvor onskede jeg da ikke, at jeg kunde gaaet i Byen og underholdt mig med en eller anden af mine Bekjendte og fundet hos dem kjærlig Deltagelse, Medlidenshed og Lyst til

at hjælpe mig med at bære min Byrde, hvilket jeg alt saa rigelig fandt i Forballum. Her har mødt mig en temmelig Kulde, thi Madammen, som var den eneste, jeg i den Retning kunde og skulde omgaaes, har været frugtommelig og saa kold som en Istap, og Hr. Pastorren er en Mand, der just ikke har megen Følelse, en Mand, som man nok kan spørge til Raads, men som ikke kan være for mig, hvad jeg egentlig her har nodig. Jeg har læst noget med Peter, men ikke fundet synderlig Nytt hos ham, saa i den Henseende har jeg ikke haft nogen Glæde. Mit Bogbinderi derimod har skjænket mig den største Glæde, og jeg haaber, det herefter vil give en Smule Fortjeneste, skjønt der ogsaa derved er indstodt en Ubehagelighed. En Aften for omtrent 8 Dage siden, da Børnene var i Seng, kaldte Hr. Hajs mig ned, da jeg har et lille Bærelse ovenpaa, og sagde, at han vilde tale med mig. Jeg kom forventningsfuld, da jeg nok kunde forstaa, at der var noget vigtigt i Gjære. Jeg stillede mig altsaa hen ved Vinduet, hvor jeg lagde min Arm og satte mig i fast Position for at anhøre, hvad nyt det vilde give. Han gik nogle Gange op og ned ad Gulvet, satte sig og

i Rette og begyndte endelig: „Jeg har ofte tænkt en Gang at ville tale med dem, men jeg har tænkt, at de selv skulde have begyndt, og derfor har jeg blet saa længe. Sagen er imidlertid den: Jeg ønskede nok at vide, hvorledes vi har det sammen, da jeg ikke godt kan forklare mig deres Udsærd og gad vidst, om de kan forklare den for dem selv, og særlig kunde jeg ønske at vide, hvad de fra først af havde tænkt at forrette for mig, da det blev bestemt, at de skulde gaa med os?“

Herpaa svarede jeg: „Mine Tanker var følgende: Hr. Pass gaar nu til et fremmed, ubekjendt Land, hvor han ingen Venner har og maaske ingen jaar, og det uden Visshed om, hvoraf han skal leve. Havde han Penge nok, da var der ingen Spørgsmaal om, at han nok kunde faa Tjenestefolk i Mængde, men nu er det en anden Sag. Hvem forlader sit Fædreland paa Maa og Faa, som man siger? Jeg tænkte altsaa at gaa med og dele Deres Skjæbne i nogle Aar, enten den blev god eller slet, og da forrette for dem, hvad det skulde være, naar det var nødvendigt; men jeg havde ikke i Sinde at være Deres Dreng i Huset, naar saadant ikke var nødvendigt.“

Nu fortalte han, at han havde betragtet Sagen fra

en anden Side, saa jeg skulde gjøre, hvad der foresaldt, og han ikke skulde have andre Tjenestefolk end mig. Dertil svarede jeg, at jeg havde gjort alt, hvad han og hans Kone havde befalet, og dermed mente jeg, at Sagen var klar. Men han mente, at det ikke var nok, og at jeg burde have vist dem mere Opmærksomhed, og Enden blev, at han foreslagde mig de tvende Vilkaar, enten for Fremtiden at gjøre alt i Huset eller til næste Desember at sørge for mig selv. Jeg foretrak naturligvis det sidste, og da laa det let se, at jeg i Foraaret 1845 foretager mig en Rejse til Danmark."

Efter saaledes omhyggelig at have ført sin Dagbog et helt Aar igjennem synes Kold at være bleven træt, og for den følgende Tids Bedkommende findes næsten kun nogle korte Optegnelser om hans Pengeforhold. Den 12. November fortæller han dog paa Tykt et Par Smaatræk om Græfernes Uvidenhed, og skriver blandt andet om en Græfer, der havde den Forestilling om Hollænderne, at de kun opholdt sig i Holland om Sommeren, medens de om Vinteren, naar hele Landet var oversvømmet med Vand, opholdt sig i Rusland eller paa deres Skibe. Med et dansk

fra Bornholm sendte han Brev til Madam Knudsen, og den 13. November gjorde han Afregning med Pastor Hafs, hvem han skyldte 8 Colonater (32 Rr.). Siden 1ste Oktober havde han haft en Indtægt af 52 Rr., og hans hele Gjæld var nu 36 Rr. Den 1ste Marts 1844 drog han til Smyrna med 6 spanske Dalers Gjæld (21 Rr.); men den 1. August fandt han ved Regningens Opgjørelse, at han ejede 37 spanske Daler (130 Rr.) Den 10. September gav han en Hr. v. Penney 38 sp. D. i Forvaring og havde efter at have betalt sin Husleje endnu 8, saa hans hele Formue beløb sig til 46 sp. D. (160 Rr.); og den 1. Desember var den steget til 192 Rr. For Maret 1845 mangler hans Regnskab; men fra Juni 1846, da hans Pengesager stod paa samme Punkt som i Desember 1844, gik det jævnt fremad, og den 1. Januar 1847 ejede han 126 sp. D. eller 441 Rr. I Juli Maaned gav han sig paa Hjemvejen og modtog den 10. Juli følgende tykke Afbefalingskrivelse fra Missionær J. T. Wolters: „Med glad Beredvillighed giver jeg Hr. Christen Rold det Vidnesbyrd, at han under sit halvfemte Aars Ophold i denne By har vist en kristelig og dydig Wandel og

færlig har foregaaet de faa herbærende Ty-
skere med et godt Eksempel ved at besøge min
tyske Gudtjeneste. Gid Gud vil følge ham
paa hans lange Rejse hjem til sit Fædreland,
Danmark, og gid han der vil velsigne ham
og lade ham virke til Gavn i sit skjønne Kald
som Lærer for Ungdommen."

